

16705

„Ne félj, kicsi sereg . . .“

Lukács 12., 32.

EMLÉKSOROK

a szentgotthárdi ág. hitv. ev. templom
felavatása alkalmából

1912. október 20-án

IRTA:

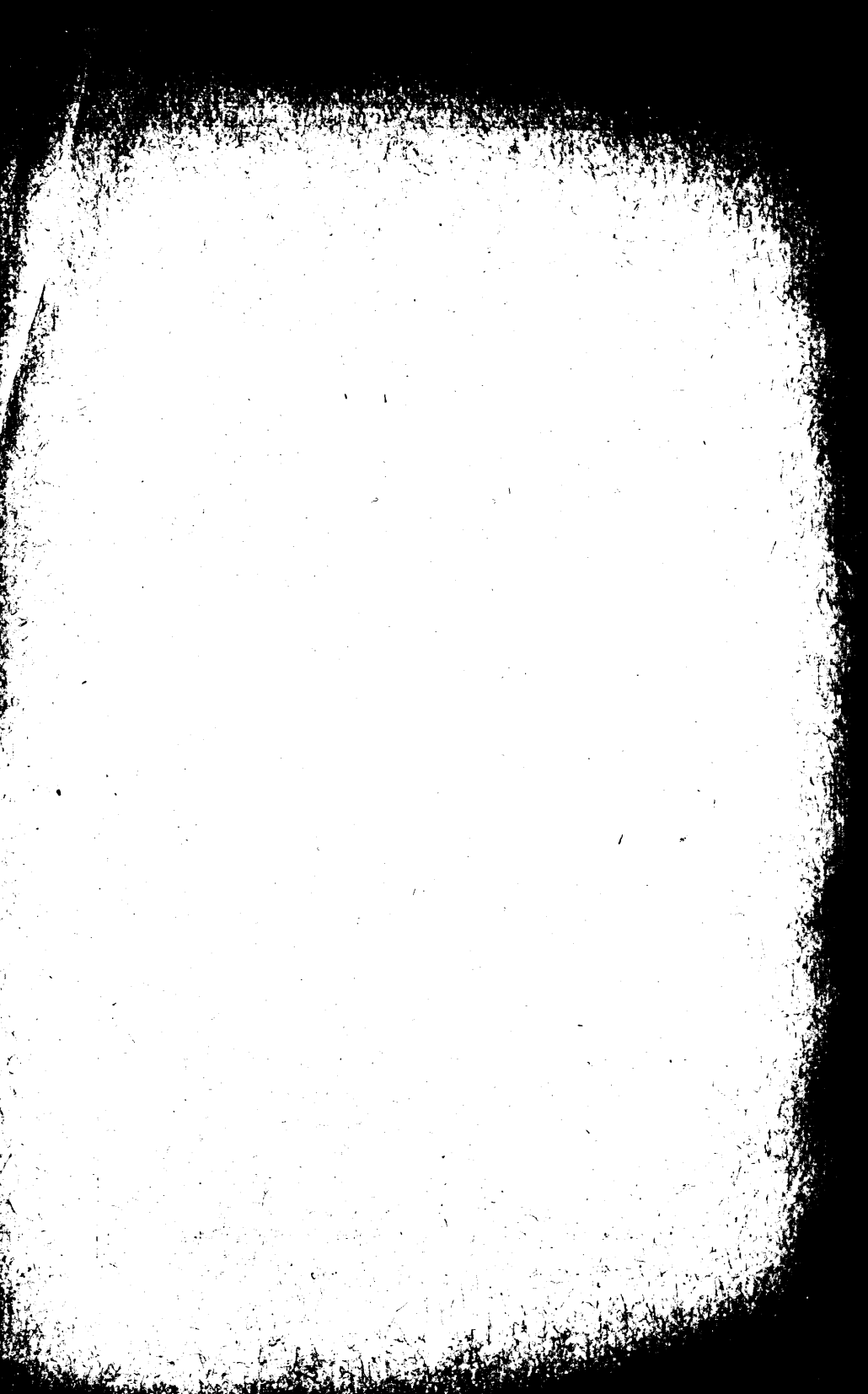
CZIPOTT GÉZA

LELKÉSZ

Ára 50 fillér.

Az esetleges tiszta jövedelem a templom-alap
gyarapítására fordítatik

Szentgotthárd, 1913
Nyomatott Wellisch Béla villamüzemű könyvnyomdájában

16705
„Ne félj, kicsi sereg . . .“

Lukács 12., 32.

EMLÉKSOROK

a szentgotthárdi ág. hitv. ev. templom
felavatása alkalmából

1912. október 20-án

IRTA:

CZIPOTT GÉZA

LELKÉSZ

*A szentgotthárdi evang. egyházközség
adománya.*

Ára 50 fillér.

Az esetleges tiszta jövedelem a templom-alap
gyarapítására fordítatik

Szentgotthárd, 1913

Nyomatott Wellisch Béla villamüzemű könyvnyomdájában

Nagyságos balatonfüredi és szentlászlói dr. Varga
Gábor országgyűlési képviselő nejének, lipováczi Desits
Valéria urasszonynak, mély tisztelettel

a szerző.

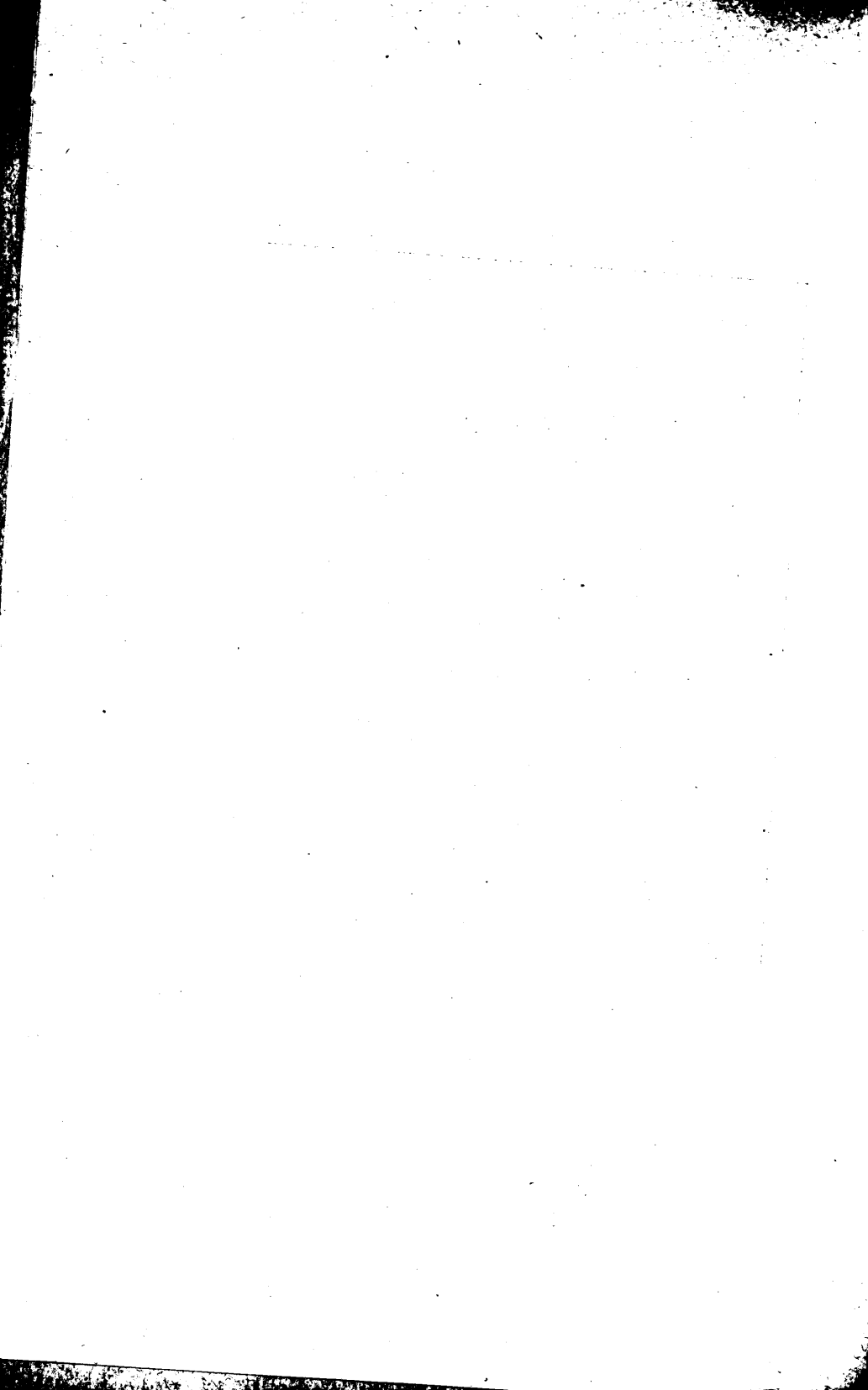

EVANGELIKUS

L
2007

Özv. lipováci Desits Gyuláné szül. engweileni Eglow Matild,
a szentgotthárdi ág. hitv. ev. egyház alapítója.

I.

Tomka Károly.

1908-ban, szeptember végén történt! . . . Amikor „még nyílnak a völgyben a kerti virágok, még zöldel a nyárfa az ablak előtt“ . . . De már nehéz a lég, ködös a határ. Zúg a bús őszi szél; mindenik zúgására elválnak ágától egy sárga falevél, elhull, megszárad egy virág . . .

S a hulló falevélben, hervadó virágban az elmúlásnak fájó érzete rezgi által keblünket, hogy az őszi virágokkal együtt mi is hervadunk, „elhullunk mi is mindnyájan, mint a fáknak levelei.“ A földi vándor, ha már megvívta az élet harcát, izlelte a múltó örömet, ivott a keserűség ürömpoharából, reménylett és csalódott sokszor, meghordozta a nyárnak hévségét és terhét, miként a megfáradt természet ő is pihenni tér ősszel.

Pihenni tért ősszel, 1908 szeptember végén, a természeti szépségektől gazdagon megáldott termékeny Lapincsvölgyének egyik kimagasló alakja, az ókörvényesi gyülekezetnek neves lelki pásztora, az Úrnak egyik kedves szolgálója, Tomka Károly ev. lelkész is, miután ama nemes harcot megharcolta, futását elvégezte. S akkor a bús őszi szélben egy árván maradt gyülekezet fájó keserve bánatos összhangban olvadt össze a zsoltáriró panaszló jajszavával: „Az én napjaim hasonlatosak lőnek az elhanyagolt árnyékhoz, én mint a fű megszáradtam. Te pedig Uram mindörökké megmaradsz és a te emlékezeted nemzetségről nemzetségre! Azért te felkelvén könyörülsz a *Sionon!*“

Az ő emlékének kívánunk adózni ma, amikor hála-telt szívvel örvendezünk a Mindenható előtt: — „mely igen szerelmetesek a te hajlékaid óh seregeknek ura, az úrnak pitvariba való menetelnek kívánsága miatt elfogyatkozik az én lelkem“ — s lélekben felkeressük az ókör-

velyesi csendes sírfák bús erdejét a temetőt, benne Tomka Károly sírját.

Mert a szentgotthárdi ev. egyháznak első alapvető munkása Tomka Károly volt. Nagy kiterjedésű gyülekezetében, hol az anyagyülekezeten kívül 5 leányegyház van, lelkigondoskodásának kiváló tárgyát a szentgotthárdi szórvány képezte. Amikor csak szerét tehette s alkalmá nyílt, maga köré gyűjtötte a hívek kicsi seregét. Amikor évenként egyszer-kétszer megjelent e szépen fejlődő város falai között istentisztelet tartására, melynek helyéül a város bölcs vezetősége készséggel nyitotta meg a városháza dísztermét, a nap mindig ünnepnap volt. És Tomka Károly búzított, lelkesített, vigasztalt: „Ne csüggedj el kicsi sereg, akik az úrban bíznak, azoknak erejük meg nem lankad, csak légy hű mindhalálig!“ Kedves megjelenésével, szeretetre méltó modorával, igaz papi jellemével, kiválóan ékes szónoklataival sok jóakaró barátot szerzett magának s evangéliumi egyházunknak. Neki köszönhetni, hogy az álom valóra vált s kis mustármagból, melyet ő hintett el, lombos fa lőn, melynek árnyékában „a veréb is talált házat, és a fecske fészket, melybe helyeztesse az ő fiait.“

Amint egymásután létesültek Szentgotthárdon a különböző ipari intézmények: m. kir. dohánygyár, selyemgyár, óragyár, kaszagyár, amint felépült helyben a m. kir. áll. főgimnázium, amely intézmények mind e választókerület nagynevű országgyűlési képviselőjének *Szell Kálmán* v. b. t. t.-nak köszönik létesülésüket, Desits Gyula és Varga Gábor nevével vannak összeforrvá, 1000 és 1000 munkáskezet foglalkoztatnak: mindinkább elodázhatatlanul szükségesebb lőn a szórványban a hívek állandó lelki gondozása, illetőleg egyházi szervezése. Szentgotthárdot egy missziói központtá tenni, itt a híveket szervezni, gondozni, összetartani, hangoztatta kezdettől fogva a dunántúli egyházkerületünknek két kiváló tényezője: *Kund Sámuel* a közép vasi egyházmegye és *Varga Gyula* a kemenesaljai egyházmegye nagyérdemű esperese is. S e cél szolgálatában Tomka Károly fáradhatatlanul haladt előre.

Az alapvetés nehéz, sok fáradsággal járó, csüggedést nem ismerő munkában kivették azonban minden időben az őket megillető részüket az egyház világi vezérei is. Az ökörtvélyesi összgyülekezet eddigi felügyelői, lelkes apos-

toloknak bizonyultak, kik nem szégyenlik Krisztus evangéliomát. Néhai *Csorna* Jenő szolgabíró, *Terplán* Kornél jelenleg községi járásbíró, dr. *Vajda* József kir. táblabíró és *Mayer* Károly járásbíró hithűségüknek, egyházuk iránti szeretetüknek, lelkesedésüknek oly szép tanujelét adták, hogy nevük, emlékük a késő utódoknál is mindenkor tiszteletet parancsol.

Csorna Jenő, Terplán Kornél felügyelők nem egy alkalommal gyűjtötték össze saját házukban a híveket. Dr. Vajda József, Mayer Károly pedig úgyszólván minden szabad idejüket egyházuknak szentelték. Szinte közmondássá vált Gotthárdon, ha valahol két, három ev. polgárt együtt láttak: „már megint egyházat alapítanak a lutheránusok!”

Egy önálló alapnak a gyűjtését Terplán Kornél felügyelő kezdeményezte. A hívek tehetségükhöz képest tetszés szerint járultak az alaphoz, növelték azt kegyes adományaikkal évről-évre. Az alap kezelésével *Pável* János egyháztagot bízták meg. Ez alap az 1901. évi január 17-én megtartott értekezletről felvett jegyzőkönyv tanúsága szerint akkor már 2.154 korona 34 fillért tett ki. Ugyancsak ezen az értekezleten határozták el a szórványnak fiókgyülekezetté leendő szervezését. Elrendelik a hívek összeírását, önkéntes felajánlás útján a rendes egyházi adózást. E célból csatlakozásra hívják fel a református testvéreket. Majd egy nagyon fontos kérdésben döntenek. A protestáns iskolás gyermekek rendes hitoktatása céljából kérvénnyel járulnak a városhoz, a város által fentartott helybeli róm. kath. iskolában egy tanteremnek hitoktatás céljaira leendő átengedése iránt. A protestáns gyermekek hitoktatását nagy lelkiismeretes buzgósággal Schermann Ede rábakeresztúri tanító végezte.

Mindinkább kezd kibontakozni a fiók-gyülekezet életében a reményteljes, de ismeretlen jövő. Minél inkább nagyobbodnak az árnyékok az ősz pap körül, annál serényebben küzd, fárad, lelkesít... És lelkesítő szava nem marad kiáltó szó a pusztában. Visszhangra talál egy nemesen érző és gondolkodó, hitéért lángolni tudó, áldozatkész urinőben, kit az Isten nemcsak földi javakkal, szerető családi körrel, nagyreményekre jogosító kedves unokával áldott meg, ki ma féltve őrzött drága kincse és ékes-

sége szerető övéinek, hanem a nemes lélek oly tulajdonságaival, melyek aranyból, ezüstből, minden drága ércből becsesebbek. Lipováci Desits Gyuláné szül. engweileni *Eglow* Matild néh. Desits Gyula közjegyző és kir. tanácsos özvegye 1908-dik év tavaszán a szentgotthárdi fiókgyülekezet céljaira tett nemes adományával lett tulajdonképeni megalapítója a szentgotthárdi missiói egyháznak. Örök hála illeti a valóban nemes úrnőt, ezért a gyülekezet tagjai részéről. Mert hiába való ott minden felbuzdulás, ahol az inség, szegénység, a létért való küzdelem, mint három rossz barát együtt jár. Híveink legnagyobb része hivatalnok és gyári munkás. Gyülekezetünk nagynevű alapítója azért míg egyfelől előljárt jó példával, addig másfelől fényes tanúságot tett nemes cselekedete által nagy hitéről. Dicső ősök méltó utódjaul bizonyult. A nemes engweileni *Eglow* család, melynek fája Svájc szabad földjén nőtt nagygyá, fényes szolgálatot tett minden időben hazájának és egyházának.

Leirhatatlan lelki öröm közepette hozta tudomásul a híveknek Tomka Károly özv. lipováci Desits Gyuláné 10.000 koronáról szóló nagylelkű adományát. Szemében ott csillogott a boldogság és hála könnye. A nap minden bizonnyal életének legszebb napja volt. Majd az adományozónak ama óhaját, hogy az összeg, az akkor még „Hosszú-utca“-ban éppen eladó félben levő Galgóczy-féle ház és telek megvásárlására fordítassék — egy jövőő lelkészlak és templom céljaira — egyhangulag magukévá tették. 1908 május 23-án a fiókegyház gondnokául megválasztják *Koller* György ny. adótárnokot, jegyzőjéül pedig Ferdinándy Aladár m. kir. állatorvost.

Az adományozó kívánságához képest Mayer Károly buzgólkodására a szükségrendő anyagi erő nagy részének hiányában is 20.000 kor. örökárban megveszik a Galgóczy-féle házat és telket. Körülbelül egy hold. A Terplán Kornél által megkezdett alapot saját maguk között rendezett gyűjtéssel kiegészítik 4.000 koronára. A még hiányzó 6.000 koronányi összeget pedig kölcsönképpen készséggel bocsátja rendelkezésre a gyülekezetnek *Luthár* Lajos hívő, az egyháznak egyik leglelkesebb tagja. Majd megindulnak a tervezetések, tanácskozások. A hívek kicsi seregében a tenni, alkotni vágyás megkétszereződik.

Csak a hívek lelki vezére érzi magát megfáradtnak. „Mostan bocsásd el uram a te szolgálodat békeességben“ hangzik betegágyáról a fohász ég felé, s 1908 szeptember végén a kötelesség hűséges teljesítésének tudatában megtér őseihez. Síri ágya körül pedig azalatt egy árván maradt gyülekezet kétségbeesetten jajdul fel: „Leesett a mi fejünk koronája, siralomra fordult a mi örömünk.“

II.

Tomka szellemében tovább.

Tomka Károly halálával *Rájter* János kukméri lelkes, mint az ókörvélyesi gyülekezet adminisztrátora vette kezébe Szentgotthárd ügyét. Mayer Károly felügyelővel testestül, lelkestül magukévá tették Tomka Károly ideáját. Leírhatatlan az az időt, fáradságot, akadályt nem ismerő buzgalom, melyet e két férfiú a szórványnak, illetőleg a fiókegyháznak anyásítása körül tanúsított.

Miután az ókörvélyesi anyaegyházból a legtávolabban fekvő alsó- és felsőrönöki leányegyházközség Szentgotthárdnak anyásítása esetén készséggel jelentette ki Szentgotthárdhoz való csatlakozását s miután maga az anyaegyház semmiféle akadályt ez ellen nem gördített, a hívek az elnökség által egybehívott értekezleten, közgyűlésen kimondották, hogy Szentgotthárd központtal önállósulnak. Ebbeli kérelmüknek gyors és biztos elintézése céljából küldöttségileg keresték meg otthonában Felsőlövön az egyházmegyének tudós esperesét *Stettner* Gyulát és az egyházkerület nagynevű főpásztorát *Gyurátz* Ferenc püspököt Pápán. Az 1909. évi július 8-án Rohonczon tartott közgyűlés jegyzőkönyvének 61. pontja értelmében Szentgotthárd fiókegyháznak kérvényét, hogy önálló missiói egyházközségnek elismertessék, a közgyűlés „örömmel fogadja, s azt melegen pártolólag az egyházkerületi közgyűléshez felterjeszti.“ A soproni egyházkerületi közgyűlés pedig 1909. évi augusztus 21-én jegyzőkönyvének 212. p. szerint: a véleményező bizottság javaslatának elfogadásával és tekintettel az egyházmegye pártoló felterjesztésére, valamint a kérvényben felhözött nyomós indokok méltánylásával Szentgotthárdot missiói egyháznak elismeri és hozzácsatolja a következő szórványhelyeket, ugymint :

Körmendtől: Rátót, Gasztony, Vasszentmihály; *Órimagyarósdtól:* Rábagyarmatot; *Órihodostól:* Csörötnek, Magyarlak, Háromház, Talapatka, Kisfalud, Rábakethely és Farkasfát; *Vasdobrától:* Gyanafalva, Köröstyén, Raks, Badafalva; végül *Ókörtvélyestől:* Horvátfalva, Pócsfalú, Némethlak, Nagyfalú, Zsida szórványok és Alsó-, Felsőrönök leányegyházat; egyben a vasi közép egyházmegyéből Körmend, Órimagyarósd és Órihodos egyházközség által elbocsátott szórványhelyeket a vasi felső egyházmegyébe bekebelezi. Végül az egyházkerületi közgyűlés felhívja a vasi felső egyházmegye esperesét, hogy a szentgotthárdi missiói anyaegyházközség az egyházi tisztviselőket rendes közgyűlésen választassa meg és a nevezett egyházközség folyamodását a lelkeszi állás elismertetése és a kongrua kiutalása iránt a nm. vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz minél előbb terjessze föl.

A hivatalos eljárásnak gyors elintézését a hívek nagy lelki örömmel vették tudomásul. Rájter János esperesi megbizott és Mayer Károly kir. járásbíró kettős elnöklete alatt 1909. évi szeptember hó 17-én tartott közgyűlés alkalmával megválasztották a gyülekezeti tisztviselőket. A gyülekezeti felügyelői állást elvállalta a hívek kérelmére Mayer Károly kir. járásbíró, ki így az ókörtvélyesi, némethidegkuti és a szentgotthárdi gyülekezet világi vezére. Jegyzőnek megválasztották *Ferdinándy* Aladár m. kir. állatorvost, ki időközben nagy elfoglaltságára való hivatkozással lemondott, helyébe dr. *Berta* Benő kir. járásbírósi jegyző választott meg, kinek egyéb e kis gyülekezetnek tett jeles szolgálataért a legnagyobb elismeréssel és hálával adózik egyházunk; gondnoknak: *Szulczer* József; pénztárosnak: *Berke* Elek; kántornak: *Spiszák* Károly alsórönöki tanító; egyházfinak: *Löfler* Mátyás választottak meg. Az első egyháztanács tagjai lettek: Böhm Ádám, Csaplovics Gyula, Einbeck János, Fodor Elek, Klein Ferenc, Koller György, Knausz József, Luthár Lajos, Luthár Pál, Lang József, Malasits Kálmán, Nádassy Kálmán, Pacher Gyula, Pável János, Pável Vince és Zrim Ádám; az anyaegyház részéről: Alsó- és Felsőrönök részéről: Bóder Mihály, Fischl Ferenc, Fischl József, Gilly József, Haftl Károly, Mirth János, Paul József, Szulczer Ferenc, Szulczer György és Schwarzl Pál; a szórványok részéről:

Kirnbauer Lajos vasdobrai felügyelő Gyanafalváról, Simon István Zsidáról, Düh János Farkasfáról, Marx János Vas-szentmihályról, Boldizsár János Rábagyarmatról. Ugyancsak ezen a gyűlésen jelentették be csatlakozásukat, mint a gyülekezet vendégtagjai: Müller Ede ny. tanító, Kurz Samu, Graf János és Fischl Károly Rábafüzesről. Müller Ede ny. tanítónak csatlakozása sokat jelent e gyülekezet történetében. Ez a népnevelés terén nagy érdemeket szerzett aggastyán valóságos atyja, tanácsadója népének, Rábafüzesnek, a templom felépítésében fáradhatatlan munkásnak bizonyult. Hogy az Amerikában élő lelkes honfitársaink részéről az áldozatkészség oly nagy mértékben nyilvánult meg, ebben legtöbb érdeme Müller Edének van. Azután felolvasta az esperesi megbízott Rájter János a püspöki hivatalnak 5070—909. számú leiratát, mely szerint a kerület főpásztora a gyülekezet végleges szervezésére, a hívek lelki gondozására, gyülekezeti adminisztrátorul *Czipott Géza* püspöki másodlelkészt disponálta Pápáról, ki a jó Isten nevében *szeptember végén* érkezik a hívek körébe. Fogadják őt bizalommal és szeretettel.

III.

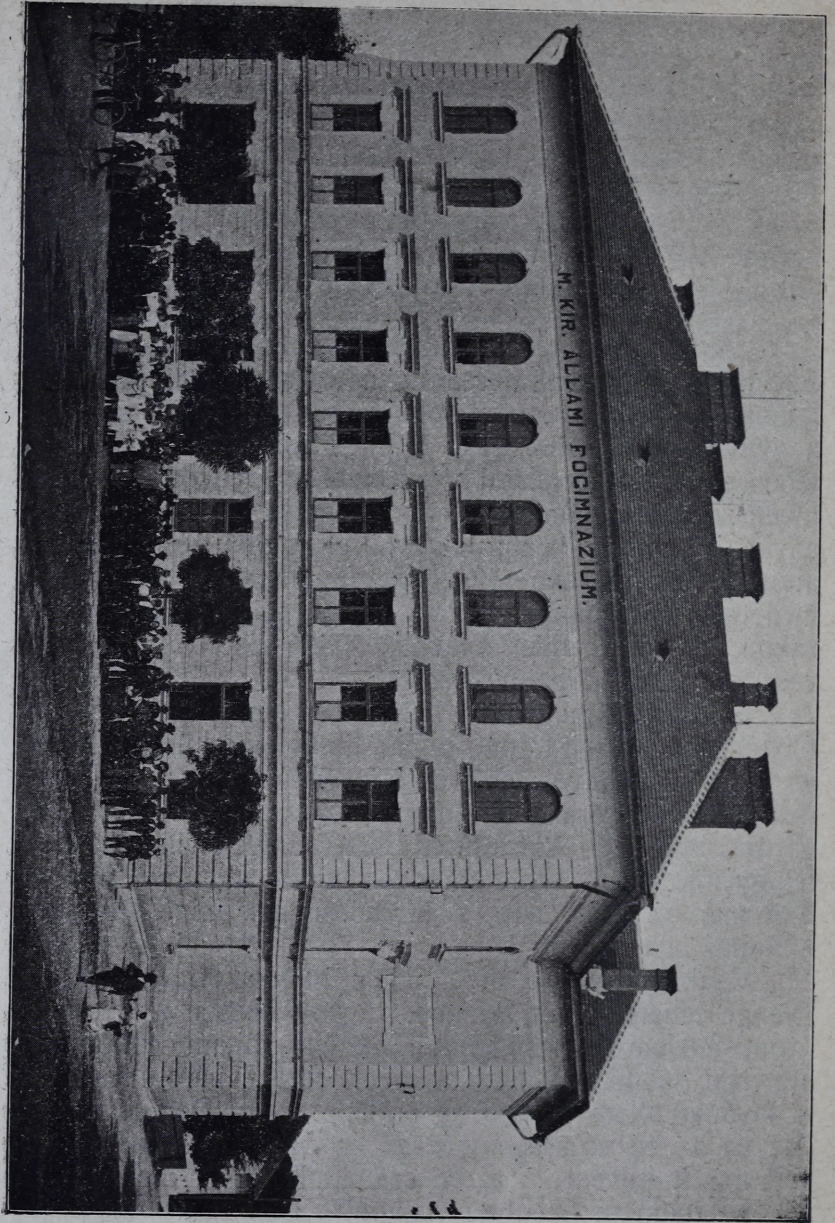
A kezdet nehézségei.

„Áldjon meg tégedet az úr, és őrizzen meg tégedet.“ Ezekkel a szavakkal bocsátott el az ismeretlen utra kerületünk bölcs főpásztora abból a szeretetteljes körből, abból a gyülekezetből, ahol az ő kitüntető meghívása következtében annyi lelkesedéssel igyekeztem mindenkor megfelelni híven kötelességemnek szerény tehetségem szerint. Fájt a válás, könnyek között hagytam el az oltárt és szószéket, ahonnét annyi reménységgel köszöntöttem a felkelő napot, hirdetem az urnak jó voltát: „Az urnak szemei az igazakon, és az ő fülei azoknak kiáltásaikon... el nem vesznek, a kik ő benne bíznak.“

S ahogy otthagytam a hívek seregét, a jó ismerősök s barátok körét, ott Pápát, dunántúlnak eme büszke Athenjét 1909 szeptember végével, s megérkeztem működésemnek új színhelyére a történelmi nevezetességű Szentgott-hárdra, ahol egy kis csapat élén a hívek világi vezére, felügyelője. jóleső szeretettel köszöntött: sötét felhők mögé bújt már az éltető nap, s az esőcseppek mind sűrűbben hullottak alá az égből...

Csak most látva itt a nehéz munkakört és ismerve gyenge tehetségemet, ki nem vagyok ékesen szóló, mint Aron, félelem és csüggedés kezdett rajtam erőt venni annyival is inkább, mert a hívek serege három nyelven is kívánja tőlem hallani az örökélet ígét. De tudván azt „az úr az én erősségem és az én pajzsom, ő benne bízott az én szívem... az én szabadulásom és dicsőségem, az én oltalmam Istenben vagyon.“

1909 október 3-án *Kutrucz* Rezső, a helybeli m. kir. főgimn. akkori igazgatójának szíves engedelmével a főgimnázium tornatermében tartottuk az első istentiszteletet.

M. kir. áll. főgimnázium s a hívek serege 1912 aug. 25-én az istentisztelet után.

Rájter János kukméri lelkésztestvér, az esperes megbizottja ékes szavakkal vázolta előttem a szép, de nehéz munkatért, mely itt a missiói egyházban reám vár. Míg egyfelől akkor ott ült a hívek arcán a lelki öröm, addig másfelől kezdett már jelentkezni a kishitőség és a félelem az anyagiak miatt. Sokan voltak, kik félni kezdtek azoknak a kötelezettségeknek teljesítésétől, melyek reájuk vároznak egy rendes lelkésznek meghívása, egy templomnak vagy imaháznak felépítése által. Ami nem is volt csoda! Egy 400—450 lelket számláló missiói egyházra nézve az anyagi oldal, ahol az egyház tagjai iparosok, kereskedők, hivatalnokok, gyári munkások — a mai nehéz megélhetési viszonyok közepette különösen itt Szentgotthárdon — nem kis terhet jelent. Nem kis terhet akkor, ha tekintetbe vesszük, hogy a hívek kevés kivételével egyházi életet eddig nem éltek, az egyház iránti kötelezettségnek érzete megadni az egyháznak ami az egyházé, nem volt bent a vérben. Miután sikerült a nm. vallás- és közoktatásügyi kormánytól az istentisztelet tartásának helyéül részünkre a főgimnázium tornatermét biztosítani, azt a követelményeknek megfelelően némileg berendezni, amennyiben gyűjtés útján szereztünk egy harmóniumot, egy fekete bársonyasztalterítőt, két gyertyatartót és 80 drb. széket, legelső feladatunk volt a nm. vallás és közoktatásügyi kormánytól a lelkészi állás szervezésének elismertetése és a kongrua-segélynek kérelmezése, majd a hívek rendes évi járulékának, egyházi adózásának szabályozása. Mindkét feladat szerencsés és gyors megoldása azonban nagy nehézségekbe ütközött.

Ez utóbbi kérdés nehéz megoldásának megvilágítására szolgáljon, hogy híveink nagy része vegyes házas. Magában az anyaegyházközségben 110 adózó egyháztagnak közül pedig 28 fizet csak egyenes állami adót. Sem személy sem egyenes adó után a kivetés tehát nem lett volna igazságos. Végre is békés egyetértésben határoztuk el, hogy kiki lelkiismeretének parancsoló szavára hallgatva hozza meg a maga filléreit szeretettel az egyház oltárára, szem elől tartva az intést: kinek többet adtak, többet kívánnak tőle. A hívek az önként felajánlott járulékokat szeretettel szolgáltatták be eddig a gyülekezet pénztárába. A vegyesházások e tekintetben nagy előzékenységet tanu-

sítanak. Egy esetben voltam csak kénytelen fájó szívvel tapasztalni, hogy félve, úgyszólván lopva szolgáltatta be a járulékot az ev. fél, hogy elkerülje a jó hitvestárs haragját. Hiszem, hogy a jó Isten ily helyen is megvilágítja a szíveket és elméket abban a tudatban, hogy egy az Isten s egy a Krisztus, mi pedig mindnyájan testvérek vagyunk.

Ami az államsegély kieszközlését, a kongrua kiutalását illeti, — melynek megadása a missiói egyházra nézve a lét kérdését jelentette, — sok és nehéz akadályba ütközött. A kormányváltozás, törvényen kívüli állapot — ex lex — mind-mind nehezítették a jogos kérelemnek gyors elintézését. Míg végre dr. *Varga* Gábor ügyvéd, országgyűlési képviselő felénk nyújtá segítő jobbját s közbenjárására megnyitlak előttünk a rátóti kastély ajtai, a hol a kastély ura, a szentgotthárdi kerület nagynevű országgyűlési képviselője *Széll* Kálmán v. b. t. t. volt miniszterelnök, e nagy államférfiu lekötelező szívéllyességgel fogadta e kisdud gyülekezet igénytelen küldöttségét, mely szintén, miként annyian e haza határain belül az ő nagybecsü pártfogását és jóindulatát jött kérni.

Ez időtől kezdve *Varga* Gábor országgyűlési képviselő és *Széll* Kálmán Öexcellenciája a legmelegebb érdeklődéssel viseltettek gyülekezetünk sorsa iránt. Kérelmünkre többek között Öexcellenciája kieszközölte, hogy a Szentgotthárdról délelőtt 11 órakor induló személyvonat az alsórönöki állomáson megállást kapott, ami természetesen igen megkönnyíti a 10 kilométernyi távolságban lakó alsó- és felsőrönöki híveknek a templombajárást.

Azonban nemcsak a gyülekezet egyetemét érdeklő ügyekben találtunk mindezideig érdemetlenül nemes pártfogásra a rátóti kastélyban, de nincsen talán még egy is Ö excellencián kívül, ki alattvalóinak sorsát, boldogulását, jogos kérelmét mindenféle rang és vallásfelekezetre való tekintet nélkül jobban szíven hordaná, mint a szentgotthárdi kerület nagynevű országgyűlési képviselője.

Az ő közbenjárásának tulajdonítható már most, hogy a magas vallásügyi kormány, felterjesztésünkkel, kérelmünkkel foglalkozni kezdett. Az 1910. évi március 9-én érkezett s ugyanekkor tárgyalt miniszteri leirat azonban oly nehézségekkel állott elő, hogy sokan teljes reményü-

ket veszítették arra nézve, hogy itt valaha államsegéllyel egyház alakuljon. A válaszirat, a szükséges iratok elkészítése és okmányok beszerzése után a kellően felszerelt újabb kérvényünket összes mellékleteivel miután felterjesztettük, újból felkértük a jog és törvényen alapuló kérelmünk kedvező és gyors elintézésére pártfogóul Széll Kálmán v. b. t. t. t. és dr. L. Varga Gábort. A jog és törvényen alapuló kérelmünknek ezuttal a magas vallásügyi kormány helyt adott: Pünkösöd napján reggel hozta meg a posta gyülekezetünknek az örömhírt. Egyházunk a a minisztérium részéről elismertetett mint önálló gyülekezet, részére lelkész-kongrua címén évi 1.022 korona segély állapított meg. Egyházi felsőbb hatóságunk pedig ugyanekkor utasította a gyülekezetet a lelkészi állásnak szabályszerű betöltésére. A lelkészi állással a gyülekezet egyhangu-jelölés és választás útján 1910. június 12-én, adminisztrátorát, jelenlegi lelkészét tisztelte meg, kinek ünnepestes beiktatása a helybeli főgimnázium tornatermében július 31-én ment végbe.

IV.

Örömteli ősz, szomorú tavasz.

1910. július 31-én nagy öröm és megtiszteltetés érte kis egyházunkat. Főt. és Méltóságos Gyurátz Ferenc püspök, főrendiházi tag, a II. oszt. vaskorona rend tulajdonosa stb. a lelkész beiktatása alkalmával magas látogatásával tüntette ki a kezdet-kezdetén álló buzgó kis gyülekezetünket. Öméltóságának a beiktatás alkalmával a főgimnázium tornatermében elmondott magasszárnyalású beszéde, nemkülönben az egyházmegye tudós főesperesének Stettner Gyulának szép beiktató beszéde maradandó nyomokat hagytak hátra a gyülekezet életében s nagy szolgálatokat tettek a templomfelépítés nehéz munkájában. A hála és köszönet érzelmeinek ez alkalommal a gyülekezet részéről hű kifejezője volt Nádassy Kálmán egyházunk egyik alapító tagja, jelenleg budapesti dohánygyári aligazgató, ki az időtájt külföldön tartózkodó felügyelőnk, Mayer Károlyt szép tisztében helyettesítette. 1910. július 31-ike egyébként fényes tanuságot szolgáltatott arra nézve, hogy e város határain belül a különböző vallásfelekezetek mily tiszteletet parancsoló békés egyetértésben, kölcsönös szeretetben élnek egymás között. „Örüljetek az örülőkkel,“ a nagy apostolnak eme intő szózata nyert igazolást nálunk e napon. Ünnepegyünkön részt vett a helybeli cisztercita-rend jeles képviselője, Főt. Schád Henrik jószágkormányzó, a helybeli izraelita hitközség képviselőjében dr. Erdélyi Jenő és Friedländer Sándor rabbi, s több egyháztag. A testvér református egyházmegye pedig nagy számu kiküldöttel emelte ünnepegyünk fényét, élén Fülöp József körmendi lelkésszel.

Örömnepünk azonban mégsem volt teljes. Egy gráci szanatoriumban szerető övéi féltő gonddal ápoltak

ez időben egy súlyos operáción keresztül ment nagy beteget dr. Varga Gábort, ki azonban ha testileg nem is lehetett közöttünk, lelkileg velünk volt. Ünneplő gyülekezetünkhöz intézett távirata tett róla tanuságot, mely a hívek seregében nagy örömet keltett. Istennek megsegítő ereje, szerető hitvestársának önfeláldozó ápolása vissza adta drága egészségét s ma megújult erővel munkálkodik tovább embertársainak javán.

Az alapvető kérdéseknek gyors és minél tökéletesebb megoldása mellett, a melyektől függ tulajdonképpen egy gyenge, kezdő gyülekezet sorsa, jövője kezdettől fogva nagy súlyt fektettünk az istentiszteletre, mint a vallásos és egyházi élet legfontosabb megnyilatkozására. Három éven keresztül a főgimnázium tornatermében dicsértük az urat. Bár egyszerű hely — nem templom — de mi kétszeres erővel éreztük minden alkalommal a nagy Isten szentséges jelenlétét, a szent igazságot: „valahol ketten, vagy hárman egybegyültök az én nevemben, ott vagyok ti közöttetek.“ Valóban bánatunknak oszlatójává, örömnünk megszentelőjévé lett az a hely mireánk nézve. Istentiszteleteink nagy látogatottságnak örvendeztek. Az ilyen alkalmakkor a hívek részéről áldozatul hozott fillérek, 300—400 korona, képezték a multban s remélhetőleg a jövőben is a kis gyülekezet jövedelmének egyik legfőbb és legbiztosabb forrását. Az ünnepi istentiszteletek alkalmával az áhitat emeléséhez nagyban hozzájárult a rábafüzesi evang. dalárda, melynek lelkes és fáradhatatlan vezetője, az iskolának derék tanítója: Nagy Károly. Reméljük a rábafüzesi evang. dalárda, s a rábafüzesi lelkes hívek, kik egyházunk iránti szeretetüknek nem egy alkalommal adtak már kézzel fogható bizonyítékot, a jövőben is velünk éreznek.

Az első perctől kezdve nagy szorgalommal gyűjtöttük a filléreket a templomépítés céljaira. Az általunk kibocsátott gyűjtőívek néhány hely kivételével mindenütt meghallgatásra találtak. Egyházunk tagjai, jóbarátai, ismerősei közül nem egy szegődött gyűjtővé. Sok-sok hálával tartozunk közel s távolról a mi névtelen hőseinknek, kik esdő szózatainkat mindenfelé magukévá tették. Nevük, emlékük minden biztonnal fel van jegyezve ott és annál, aki a jótétet nem felejtí el s megfizet mindenkinek az ő

cselekedete szerint. Kisded gyülekezetünk iránt tanúsított általános rokonszenvnek tulajdonítható, hogy a három év alatt alig volt két vasárnap, amikor a jóltevő adományokról nem lehetett beszámolni. Lelkes gyűjtönkké szegődött s a gyűjtésben fáradhatatlannak bizonyult özv. Klein Ignácné Sopronban, ki maga járt házról-házra s kérte részünkre az áldozatkészség megnyilatkozását; Freizlinger Károly Városházáról; Fischl Gyula Németújvárról; dr. Schneller Aurél Kőszegről, Czipott Ilona, özv. Lakaty Vilmosné, Kollár Elek stb. A szent eszmének állottak szolgálatába s mint lelkes gyűjtők megörökítették e kis gyülekezet történetében nevüket az áldozatra kész honfitársakkal egyetemben Amerikában élő híveink közül: Decker János, Graf János, Fischl József, Potecz Ferenc, Gilly Ferenc, Gilly József, Gaál Ferenc, Jost János, Jost József és Tausz József. A jó Istennek áldása legyen minden adakozón és a lelkes gyűjtőkön. Engedje az Egek Ura, hogy boldogságban, meglepedésben visszatérve közibénk örömmel dicsérhessék velünk együtt díszes templomunkban a nagy Isten nevét.

Természetszerűleg az áldozatkészségben, a segítségben legnagyobb szeretetet tanúsítottak irántunk: a kukméri, ókörtvélyesi és a vasdobrai gyülekezetek. Valahányszor gyűjtőnk Löfler Mátyás a kukméri gyülekezetben megjelent, megnyitak itt az áldozatkész szívek. E gyülekezet lelkes papja és a hívek a samaritánusi szeretetnek élő tanubizonyságai. Ahol a lelkész és a hívek akkora egyetértésben munkálkodnak közre az egyházépítés szép munkájában, ott beteljesedett az írás szava: „Az én sorsom esett nekem kies helyen, nyilván szép örökség jutott nékem.“ Nembülömben az ókörtvélyesi hívek is s azoknak lelkes papja, méltó utódja Tomka Károlynak, Eben-spanger Sándor lelkész is szeretettel támogatják adományaikkal volt fiókegyházukat.

Szeretetteljes visszhangra talált kérő szózatunk különösen Szentgotthárd város polgársága részéről. A jókedvű adakozásban elüljártak a különböző pénzügyintézetek, egyletek. Egyesek részéről: egy özvegy asszony, Günsberger Izidor, Hülle Katalin, Hambeck Gyula, dr. Lipp Ferenc, Sperner Anzelm városbíró, dr. Varga Gábor 100—100 koronával; Dancsecs János, Orbán Ignác, Reischl Gyula 50—50 koro-

nával; Dampf Henrik, Lang Mórné, Platz Béla, dr. Sztojka Viktor, dr. Weidlich Lajos 20—20 koronával áldoztak templomunkra.

De saját híveink is lelkes gyűjtőknek bizonyultak. Iparos—kereskedő emberek lévén, több belföldi és külföldi gyártulajdonosokkal állanak összeköttetésben. Ez alkalmat felhasználva nem mulasztották el felhívni az egyes gyártulajdonosok figyelmét az épülő templomunkra. Berke Elek, Einbeck János, Klein Ferenc, Knausz József, Lipkau Károly, Luthár Lajos, Pacher Gyula, Pável János, Pável Vince, Szulczer József és Zrim Ádám így nem kis mértékben növelték a templom-alapot. Szulczer Ferenc alsórönöki pénztáros, Paul Ferenc és Marx János gondnokok pedig a vidéken gyűjtötték szorgalmasan a filléreket. Nagy hálaára kötelezett le bennünket Kirnbauer Lajos állomásfőnök, a vasdobrai gyülekezet derék felügyelője, ki a gyűjtésben szinte fáradhatlan volt.

Volt és van azonban e kis egyháznak még egy lelkes csapatja, mely szóval és cselekedettel szépen tudja dicsérni az Urat a gyülekezetben. A helybeli m. kir. dohánygyár ev. munkásnői ezek, kik édesanyjuk legszebb örökét, hitüket valóban megbecsülni tudják, érte a nehezen megkeresett fillérekből szívesen áldoznak. Megható, hálaára készítő az áldozatkészségnek ama megnyilatkozása, melyet ezeknek serege eddig tanúsított; megható ajkukon a dal alkonyatkor, mellyel a munka után összegyülekezve hetenként már most az Úr házában dicsérik az ő nevét. Ezeknek körében jeles szolgálatot tett már nem egy alkalommal Löfler Mátyásné, Kurz Ferenc és felesége, Reichl Cilli, Krispenz Ferencné, Kurz Berta és Teréz.

Közben azután más forrás is nyílt meg számunkra, mely templomalapunkat lassanként növelte. Gyülekezetünk annak emlékére, hogy püspök úr öméltósága 1910. július 31-én körünkbe elfáradt, magas látogatásával megtisztelt, kiadta öméltósága arcképét. Az arcképekből befolyó jövedelem, mely 800 koronát tett ki, mint „Gyurácz Ferenc templomalap“ kezeltetett. S e helyütt is lehetetlen az egész gyülekezet nevében igaz köszönetünket ki nem fejeznünk Wellisch Béla könyvnyomdatulajdonosnak, a „Protestáns Család és Iskola“ derék kiadójának, ki a lenyomatási költségeket nemcsak hogy ez alkalommal is elengedte, de

több ízben is felénk nyújtá baráti jobbját. Igaz szeretettel karolta fel gyülekezetünk ügyét többek között dr. König Sándor ügyvéd.

S amikor így kezét kézben nap-nap után örömmel és lelkesedéssel fáradoztunk a szent munkán, a jó Istenbe vetett hit gyümölcsképpen kezdett jelentkezni már 1910 őszén a szent remény, hogyha továbbra velünk a szeretet Istene, beteljesedik mihamar rajtunk a próféta jövendölése: „örvendeznek a pusztá és az út nélkül való helyek és örül a pusztá és virágozni fog mint a rózsá.“

Érthető vágygal és reménnyel várta azért mindenki már késő ősszel a reményteljes szép tavasznak eljöttét. Mert ha ennyire szép, gazdag gyümölcsöt hozó volt az ősz, milyen lesz akkor a tavasz, amikor újra éled minden, újra nyílik s virágozik minden. . .

A templom felépítésének gondolata ekkor már komolyan foglalkoztatta lelkünket. Tanuságul szolgál erre nézve, hogy az 1910. évi november 20-án tartott közgyűlés egy szűkebb körű bizottságot küldött ki; tagjai voltak a lelkeszen kívül Szulczer József gondnok, Berke Elek pénztáros és Lang József építész, presbyter. Feladata volt: tájékozás céljából megtekinteni a zalaegerszegi templomot. A kiküldött bizottság időt, fáradságot nem kímélve, tett eleget megbiztatásának.

De a reá bizottaknak ez időtől kezdve mindenki tehetsége szerint igyekezett eleget tenni örömmel. Örömmel ez emléksorok írója is, ki az ő szerető hitvestársában, az ideális lelkű papnéban, Brümmer Gertrudban, — ki őt a távol messzeségből annyi készséggel és reménnyel követte, kit megérkeztekor nemcsak a gyülekezet tagjai, de a nemesen érző szívek valláskülömbőség nélkül igaz szeretettel s virággal köszöntöttek — igaz segítő társat nyert. Nemes lelkén könnyített mindenkor, valahányszor egy-egy szegényen segíthetett, egy-egy beteget megvigasztalt. Az új és szép templomban nem egy téglá az ő lelkesedésének, fáradozásának, emlékének hirdetője.

Fájdalom, amikor oly szép lett volna együtt hordanunk Krisztusnak gyönyörűséges igáját, máskép rendelkezett az Ég. Nyolc rövid hónap, örömteli ősz után itt hagyott virágos, szomorú tavasszal nagy hirtelen, 1911. május 1-én. Igaz boldogságunk csak rövid álom volt!

Nebó hegyéről Kánaán közelében nekem is szólt az urnak szava: „Megmutattam, hogy lásd, de oda nem mégy be.“

A megboldogultnak emléke legyen közöttünk áldott!

Az ő emlékét őrzi a gyülekezetben *Czipott* János és felesége Benkő Anna, leányuk: Czipott Ilona által adományozott „*Aranykönyv*“, melyben a gyülekezet jóltevői örökítetnek meg, valamint a lelkész által tett „Czipott Gézáné, szül. Brümmer Gertrud alapítvány“, mely jelenleg 220 koronát tesz ki, melynek kamataiból minden évben karácsony estéjén apátlan, anyátlan árvák, gyülekezeti szegények ruházandók fel és segítendőik.

V.

Csüggedést nem ismerő munka.

Tavasza volt, rügyfakasztó tavasz. Fakadó zöld mező felett, fellegtelen kék ég alatt dalolva szállott tova a fecske és a pacsirta... Virágtól ékes lőn a mező, vadgalamb bűgástól hangos az erdő!... Tavasz, amikor csakugyan újra éledt minden, újra örült s remélt minden! Csak az úr megalázott szolgája nem tudott örülni, könnyhullatás volt a kenyere éjjel és nappal. Testben-lélekben megtörve, már-már gyengének bizonyult a reá nehezült harcra. Míg végre a vigasztalásnak Istene megkönyörült rajta szent lelkének megsegítő ereje által:

„Szívből fakadt imát meghallja az Isten,
Aki benne bizik, elhagyatva nincsen.“

Alig hantoltuk be a sírt, melyben a szentgotthárdi gyülekezet első, kedves papnéja pihen s szövi tovább az édes álmot, Istenbe vetett bizodalommal, csüggedést nem ismerve haladtunk a megkezdett uton tovább.

1911. május 13-án tartott közgyűlésen már a beérkezett templomterveket tárgyaltuk, mely alkalommal Kristóffy Gyula pápai főmérnök ajánlása folytán a beérkezett templomtervek közül, mint legmegfelelőbbet és legcél-szerűbbet Bagula István szentgotthárdi építész tervét fogadtuk el egyhangulag kivitelre. Bagula István építész templomtervével valóban annyi ügyességet tanúsított és teremtő képességének oly szép jelét adta, hogy csak a legnagyobb elismerés hangján szólhatunk róla. A templomtervhez mellékelt költségvetés 38.272 kor. 41 fill. szükségletet tüntetett fel.

A terv kivitelére nyilvános árlejtést hirdettünk. A beérkezett ajánlatok közül, mint a gyülekezetre nézve a

legelőnyösebbet *Lang József* szentgotthárdi építész, gyülekezeti presbyter ajánlatát fogadtuk el, ki 10·5% árengedményt ajánlott fel a június 18-diki közgyűlés alkalmával. *Lang József* testvérünk, eme előnyös árajánlatával nagy áldozatot hozott az egyház oltárára. Nemesen érző és gondolkodó, egyházát szerető léleknek bizonyult. „Hasznot nem akarok, áldozatot hozni örömet kész vagyok, csak-hogy felépíthessük a templomot Gotthárdon“ mondotta lelkesülten a közgyűlés folyamán.

Miután e gyűlésen megválasztottuk a templomépítő bizottságot, melynek tagjai voltak: a lelkész és felügyelőn kívül *Szulczer József* gondnok, *Berke Elek* pénztáros, dr. *Berta Benő* jegyző, *Klein Ferenc*, *Knausz József*, *Luthár Lajos*, *Luthár Pál*, *Pável János*, *Putz János*, *Zrim Ádám*, az anyaegyházközségből; *Kirnbauer Lajos* felügyelő és *Müller Ede*, a szórványokból; ugyancsak ez alkalommal bocsátottuk útnak a nm. belügyminisztérium engedelmével országos gyűjtőnket *Meixner Mátyást*, ki a sok fáradtsággal és nélkülözéssel járó feladatának a mostani nyomasztó viszonyok között nagy lelkiismeretességgel felelt meg. Örömmel tette meg az utat mindenfelé, járta a városokat és falvakat, csak-hogy kis egyházának szolgálót tehesen. Utjában nem egyszer talált igazán áldozatkész, kis gyülekezetünk iránt melegen érző szívekre.

1911. június hó 28-án történt meg az első kapa-vágás s július 8-án *Szulczer József* gondnokkal és *Klein Ferenc* presbyterrel buzgó fohász mellett tettük le az első téglát.

Az alapkő ünnepélyes letétele *július 16-án* ment végbe. Az esperes képviselőjében *Rájter János* kukméri lelkész jelemt meg. A főgimnáziumban tartott istentisztelettel vette kezdetét tulajdonképpen az ünnepi aktus, amelyen *Ebenspanger Sándor* ókörvélyesi lelkész, mint a volt anyagyülekezetnek lekipásztora mondott szép beszédet. Az istentisztelet végeztével a hívek serege az épülő templom színhelyére vonult, ahol *Rájter János* esperesi megbízott az „Erős várunk nekünk az Isten“ ének után magyar majd német nyelven megható szavakkal méltatta a nap jelentőségét s felolvasta az ismeretlen jövő számára az alapkőbe letett dokumentumot, mely röviden a kis gyülekezet eddigi történetét, áldozatkészségét foglalta ma-

gában. Megáldván az alapkövet, utána az egyházi előjárók, a gyülekezet lelkes nő, majd férfi tagjai felváltva siettek megáldani az alapkövet. A dokumentum az oltár mögötti falban a középen nyert elhelyezést. Az egyszerű, de annál meghatóbb ünnep a helyi lelkész imájával ért véget.

A szükségelt munkaerővel rendelkezvén, nap-nap után szemlátomást emelkedtek a templom s torony falai a magasba. Szeptember hó 23-án pedig minthogy elértük az előírt falmagasságot, munkásaink örömnapot ültenek. Az építkezés egész ideje alatt az ellenőrzést a gyülekezet részéről derék gondnokunk, Szulczer József és pénztárosunk, Berke Elek teljesítették, kik igazán a szó legnemesebb értelmében vett előjárói e gyülekezetnek.

Közben azután kétszeres öröm ért bennünket. Nagynévü alapítónk és áldott lelkü jóltevőnk özv. lipováczi *Desits* Gyuláné az új templomba egy orgonának beszerzését 4.500 kor.-ig magára vállalta. Ezzel újabb tanúságot tett valóban nemes lelkéről, irántunk való szeretetéről. A nemes engweileni Egloff család fáján azonban nemcsak egy ág magában nemes, nemes annak másik ága is. Özv. Jannesné szül. engweileni Egloff Ottilia gráci úrnő részint szerető szívetől indítatva, részint testvéri szeretetből kifolyólag templomunk részére a nagyharang költségeinek fedezését ajánlotta fel készséggel. Gyülekezetünk örömtelt hálával fogadta a két testvér áldozatkészségét, kiknek személyében a bibliai Mártha és Mária jelme oly szép harmoniában összpontosul.

Felbuzdulva már most elhatároztuk, hogy az eredeti tervtől eltérőleg nem egy, hanem három szép harangnak a beszerzését vállaljuk magunkra annyival is inkább, mert a helybeli gyári munkásnők az elhalt papné emlékére maguk között gyűjtést rendeztek egy újabb harang beszerzésére. Ennek a harangnak a fedezetéhez hozzájárult egy névtelen r. kath. vallású özv. urinő 100 kor.-val, kit az isteni végzet ez életben már sok megpróbáltatáson vezetett keresztül, de aki mindazonáltal reményét el nem veszítve vallja: „akik az úrban bíznak, azoknak erejük meg nem lankad.“ Ugyancsak erre a harangra gyűjtött az Amerikában megjelenő „Deutsch-Ungarischer Bote“ című napilap 100 kor.-t, amiben főleg érdeme Spiszák Károly

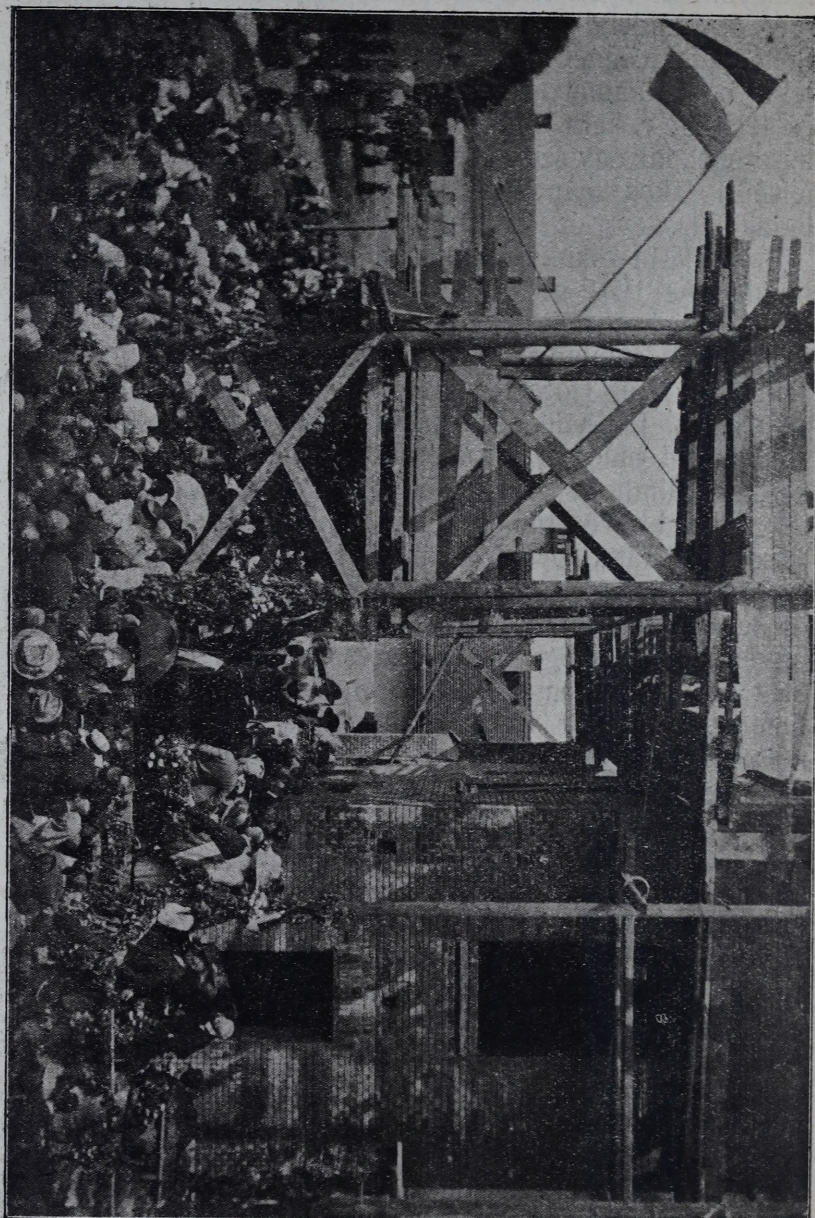
alsórőnöki tanítónak van. Az 1911. november 15-én tartott közgyűlésen nyert felhatalmazás alapján az építő bizottság meg is rendelte a három harangot a hirneves soproni Seltenhofér cégnél. Ugyancsak ezen a közgyűlésen jelentette be örömmel az elnökség Friedrich Ferenc gyáros és felesége r. kath. vallásu, szentgotthárdi lakosok áldozatkészségét, kik egy szép keresztelőkövet, özv. Köhler Jánosné felsőőri lakos ajándékát, ki egy templomi csillárt, ajánlottak fel.

Az 1911-diki tél beálltával természetesen szünetelt a munka. Az 1912-dik év tavaszán azonban, amikor megújult erővel s teljes odaadással kellett volna továbbfolytatnunk a munkát, nagy megpróbáltatás érte gyülekezetünket. Lang József vállalkozó megbetegedett, elméje elborult s 1912-dik év május 1-én családja kénytelen volt az élő halottak birodalmába szállítani a gráci „Feldhofba.“ Minthogy családja képtelen volt a vállalatot egymaga tovább vezetni és befejezni, a gyülekezet mint vállalkozó folytatta tovább a munkát Bagula István építész, szakértő ellenőrzése mellett. Ami nem kis dolog volt ismét, ha tekintetbe vesszük, hogy a szükséges készpénzzel nem rendelkezünk. Hogy az építkezés mindamellett fennakadást ne szenvedjen a lelkész, gondnok, pénztáros, Klein Ferenc és Luthár Lajos presbyterek nem egy esetben kénytelenek voltak kölcsönt felvenni saját személyükben a gyülekezet részére a helybeli pénzintézeteknél, míg az alapítványi kölcsönből kérelmezett összeg megérkezett.

Csüggedést nem ismerő munkánk jutalmául köszöntött bennünket ezután 1912. május hó 19-én harangavatási szép ünnepélyünk, melyről a helyi sajtó a „Szentgotthárd“ című hetilap a következőkben emlékezett meg:

Folyó hó 19-én, vasárnap szólaltak meg először az épülőfélben levő helybeli evangélikus templom harangjai. Még egy lépés és be van fejezve az a lelkes munkálkodás, amely a legnagyobb áldozatkészséggel, a kised gyülekezet számára templomot emel az Istennek.

Az ünnepségre rendkívül nagy számban jelent meg a vidék s nemcsak az evangélikus hívek, hanem más vallásfelekezetűek is. Ott láttuk a virággal díszített emelvényen városunk díszes hölgykoszorúját kivétel nélkül. Megjelent az ünnepélyen dr. Varga Gábor országgyűlési képviselő is.

Harangvadás 1912. évi május hó 19-én.

Délelőtt 9 órakor kezdődött az ünnepség. A vasúti állomásról a helybeli tűzoltózenekar hangjai mellett a templom elé vitték a virágokkal feldíszített három új harangot. Amikor megérkeztek, felcsendült az ének: „Erős várunk nekünk az Isten.“ Ezután *Ziermann* Lajos esperes tartotta meg felavató beszédét. A harangok rendeltetéséről beszélt.

Igazán ehhez a beszédhez méltatlannak tartanók, ha erről szólva a referádák elkoptatott s unott jelzőit használnók. Ez a mély vallásosságtól s erős hazaszeretettől áthatott művészies szép beszéd sokáig lelkünkben csengett. Olyan zene volt ez lelkünknek, mint füleinknek a három új harang elandalítóan lágy, magasztosan szomorú, édesbús zsongása.

Ez a beszéd adott hangot annak az érzésnek, amely már régtől ott élt tán sokunk lelkében, de nem hallottuk szavát: „Hirdessétek azt, ami mindnyájunkat összefűz, s ne azt, ami elkülönít egymástól.“ Ennek a gondolatnak annyi igaz vallásos meggyőződéssel, s oly mély felebaráti szeretettel teljes szép szavakkal adott művészi formát, hogy nemcsak az evangélikus hívekre, de kivétel nélkül mindenkire, mély és maradandó hatást tett.

A rábafüzesi dalárda *Nagy* Károly vezetésével ünnepi dalt adott elő s ezután hozzáfogtak a harangok elhelyezéséhez. Ez alatt a hívek a főgimnázium tornatermében gyülekeztek össze istentiszteletre, ahol az oltári funkciót *Ebenspanger* Sándor, az ünnepi beszédet *Szabó* István tartotta.

Délben bankett volt a Korona-szálló nagytermében.

Délután fél 3 órára elkészültek a munkálatokkal. A templom előtti tér tömve emberrel, mikor *Czipott* Géza az emelvényre lép. Megkezdi beszédét. A legszebb költői képek sorozata ez a beszéd, melybe belecsendül a mély vallásos meggyőződés hangja. Szavai nyomán megcsendül a legkisebb harang, az, amelyet a munkás nép vett az elhunyt lelkészné emlékére. A poetikusan szép beszéd hatása alatt a harang első szavára könny gyül a szemekbe. A visszaemlékezés könnye vegyül a boldogság örömkönynyeibe s szól a kis harang: Akik könnyhullatással vetnek, nagy örömmel aratnak.

Utánna a második harang szólalt meg s szóló hangja biztatóan: Ne félj kicsi sereg, mert tetszett a ti Atyátoknak, hogy adjon tinéktek országot.

Megszólalt a legnagyobb harang s hirdette mély, erős hangja: „Akik az Úrban bíznak, azoknak ereje meg nem lankad.“ Azután szóltak együtt. A harangok édesbús zenéje, a költőien szép beszéd hatása alatt lelkünk az áhítat szárnyán száll Istenünkhöz s forró, égő óhaj fakad fel szívünkéből s könnyezve kérjük azt, kinek tiszteletére szólanak a harangok: „Add meg Istenünk, hogy ezek a harangok tényleg azt hirdessék, ami összetart bennünket mindannyiunkat, kik Benned hiszünk...“

A nagy harangot *Jannes Ottilia* gráci úrnő ajándékozta a gyülekezetnek. Az ünnepségen személyesen is jelen volt a jólelkű úrnő, a bőkezű adakozó, hogy együtt örvendjen az örvendőkkel.

A harangok szép zenei hangjukkal a soproni *Seltenhofer* céget dicsérik.

A harangok ércszava köszönt bennünket 1912. május 19-től kezdve reggel, délben, este s hivogat mindnyájunkat szeretettel az Urnak házába, osztozkodik örömünkben, bánatunkban.

A szép és emlékezetes harangavatási ünnepély új erőt öntött a nehéz munkában megfáradt, de csüggedést nem ismerő lelkünkbe. Ujult erővel, telve lelkesedéssel fogtunk hozzá a szent munkához, hogy azt a jó Isten dicsőségére minél előbb befejezhessük. Lelkesedésünket fokozta csak az áldozatkészségnek újabb és újabb megnyilatkozása saját híveink részéről. Gróf Bülow Vilmosné nagynevű jótevőnknek, alapítónknak neimeslelkű leánya, ki az 1911-dik év tavaszán súlyos beteg lévén, annak emlékére, hogy hosszas és kínos betegségéből mindnyájunk örömeire szerencsésen felépült, a templom főbejárata felett lévő díszes ablakkal ajándékozott meg bennünket. Varga Alice az édes szülők e kis szemefénye, a nagyanyának egyetlen kedves unokája, díszes drága kék selyembársony oltár- és szószékterítővel díszítette fel az oltárt, illetőleg a szószéket. Klein Ferenc presbyter az örökké emlékezetes időknek egyik vezető és mozgó lelke az oltár mögötti díszes körablak költségeinek a fedezését vállalta magára. Mayer Károlyné felügyelőnk áldott lelkű hitvestársa és édesanyja Kiss Imréné, ny. lelkész neje a nők részére egy ezüst gyóntató kehellyel ajándékozták meg a templomot. Lang Károly (mészáros) és felesége az

oltár elé egy díszes szőnyeget; Pável János és családja egy futó szőnyeget; Szulczer Henriette ezüst ostyatartót; Zrim Ádám és felesége szent edényt; Luthár Lajos és felesége egy a templomot teljesen bemelegítő kályhát hoztak áldozatul az egyház oltárára. Báró Wieser József gyártulajdonos és felesége pedig bevezették templomunkba a villamos világítást és azt izlésesen felszereltették. Schwarzl Pál Alsórőnőkről, az oltárra egy bibliai állványt készített. A pápai nőegylet pedig az egyetemes gyámintézet útján díszbibliát adományozott.

Az amerikai hívek lelkes áldozatkészségét szemmel láthatóan hirdeti az orgona mögötti díszes ablak, az oltáron lévő 6 drb ezüst gyertyatartó, melynek költségeit Gaál Ferenc illetőleg Decker János gyűjtéséből fedeztük.

Mint volt egyháztág szép áldozatot hozott Pacher Gyula locsmándi gyáros, ki 500 koronával járult a templomépítés költségeihez. Ugyancsak Putz János dobrafalvi lakos 200 koronát, Széll Kálmán, vései Véssey Sándor, Koltai Pál Felsőszőlőnőkről, Németh Mihály és felesége Szentgotthárd, Kurz Samu Rábafüzesről 100—100 koronát; özv. König Mihályné, Finck Rezső földbirtokos Radafalváról pedig 50—50 koronát áldoztak.

Az 1912-dik év nyarán gyors léptekkel haladtunk előre a cél felé. Tervünket, hogy az új templomot aug. 20-án István király napján adjuk át magasztos rendeltetésének, meg is valósítjuk, ha a június hó 17-én tartott közgyűlésen — mely alkalommal a hiányzó 22.000 korona összegnek az egyházkerületi alapítványi pénztártól leendő megadását kérelmeztük — el nem határozzuk, hogy a templom előtti térséget díszes kerítéssel látjuk el, a templomot pedig egyszerűen, de izlésesen kifestetjük.

A templomot dicséretre méltó izléssel és elismeréssel *Lang* Károly hívünk, *Lang* József építész vállalkozónak testvéröccse festette. Az ő ecsetét, művészi talentumát dicséri s emlékéét őrizni fogja a gyülekezetben az az oltárkép, mely templomunknak díszét képezi, melyet egyháza iránti szeretetből a templom részére ingyen festett meg. A kép, melyről mind, akik eddig csak látták, a legnagyobb elismeréssel szólnak, valóban művészi alkotás, Krisztus Urunkat, amint kezeit áldólag felemelve tartja, ábrázolja.

A stílszerű oltár, szószék és padok Kurás Ferenc regedei asztalos lelkiismeretes munkáját hirdetik. A gyönyörű, megosztott orgona, mely két manuállal és 13 regiszterrel rendelkezik, a maga külső impozáns kivitelében Mauracher Mátyás orgonagyárából került ki.

Így teljesen elkészülvén a munkálatokkal, egyházkerületünk szeretett főpásztora 1912. évi október hó 20-ára helyezte kilátásba a templomnak felavatását.

VI.

1912 október 20.

Lobogódíszben, ünnepies érzelmekkel, telve lelki örömmel vártuk 1912. október 19-én a dunántúli ev. egyházkerület szeretett főpásztorának és kíséretének megérkezését körünkbe.

A gyülekezet képviselőjében a magas vendégeknek Körmendig elébe utaztak: Czipott Géza lelkész, Mayer Károly járásbíró, gyül. felügyelő, dr. Berta Benő jegyző. Rátóton a püspök és kísérete leszálltak, ahol az állomáson Széll Kálmán v. b. t. t., volt miniszterelnök, országgyűlési képviselő stb. élén a járás nevében dr. Kiss Elemér főbíró, Szenczy Győző perjel, dr. Varga Gábor országgyűlési képviselő fogadták a vendégeket, mely alkalommal dr. Kiss Elemér főbíró a járás nevében meleg szavakkal üdvözölte az egyházkerület püspökét. A püspök és kísérete azután bevonultak a történeti nevezetességű rátóti kastélyba, hol kerületünk nagynevű képviselője Széll Kálmán Excellenciája látta magánál igaz szeretettel az érkező vendégeket.

Szentgotthárdra d. u. 5 órakor érkeztek meg a vendégek, ahol a vasuti állomáson Szentgotthárd városa nevében dr. Varga Gábor országgyűlési képviselő üdvözölte szívhezszóló szavakban Gyurácz Ferenc püspököt s ugyancsak azzal a vonattal nagy örömmünkre váratlanul megérkező kerületi felügyelőt, dr. *Berzsényi* Jenőt. A gyülekezet nevében Czipott Géza lelkész szólott.

Harangzúgás közepette, hosszú kocsisortól kísérve vonult be a püspök és a kerület felügyelője a városba, melynek minden házán zászló lengett és szállott meg özv. lipováczi Desits Gyuláné illetőleg Varga Gábor országgyűlési képviselő vendégszerető házában.

Kerületi felügyelőnket dr. *Berzsényi* Jenő öméltóság-

gát és Stráner Vilmos theol. akad. tanárt pedig a helybeli cisztercita rend kiváló perjele, főt. Szenczy Győző hívta meg a rend várszerű kastélyába vendégül.

Este 7 órakor zenés fáklyásmenetet rendeztünk a vendégek tiszteletére, amikor is Wellisch Béla h. városbíró mondott lelkes beszédet.

Másnap, vasárnap reggel ment végbe impozáns ünnepség keretében a templom felavatása. A kora reggeli órákban tűzoltózenekar járta be a város utcáit és ébresztővel hirdette az ünnepet, 9 órakor pedig harangzúgás jelezte az egyházi ünnep kezdetét. Ekkor indult el az ev. templom mellől *Stettner* Gyula, *Kund* Sámuel és *Varga* Gyula esperesek vezetése mellett a lelkészek kara. A 18 lelkészt óriási néptömeg kísérte a főgimnázium tornacsarnokába, ahol záróistentiszteletet tartottunk, amelyen résztvett *Gyurátz* Ferenc püspök és *Berzsenyi* Jenő felügyelőn kívül Szentgotthárd vidékének nagy evangélikus közönsége. Az egyházi közének után a szószéken *Stettner* Gyula főesperes mondott imát, majd szívet-lelket megindító német beszéddel adott hálát Istennek, hogy megengedte népének a templomépítést és a hívek áhítata által Isten házává avatható az a hely, amelyben a szentgotthárdiak ezután imádkozni fognak.

Fél 10 órakor az egész gyülekezet, beláthatatlan nagy néptömegetől kísérve, vonult az új ev. templomhoz, ahol már várta az egyházi funkcionáriusokat *Széll* Kálmán v. b. t. t. és *Varga* Gábor orsz. képviselő. A templom előtt a hatalmas tömeget a tűzoltók díszkordona tartotta vissza, de olyan nagy volt a tolongás, hogy alig lehetett a rendet fentartani. Pár perc múlva a lelkészi kar a templomhoz vonult, hol *Mayer* Károly járásbíró, gyülekezeti felügyelő néhány lelkes szó kíséretében átnyújtotta a megépített templom kulcsát *Gyurátz* Ferenc püspöknek, kifejezvé, hogy a gyülekezet nehéz munkája után nyugodt lelkiismerettel adhatja át az épületet Isten szolgálatára. *Gyurátz* Ferenc átvette a kulcsot, majd e szavakkal nyújtotta át *Czipott* Gézának, a gyülekezet lelkészének:

— Nyissátok meg az új templom ajtaját, hogy örvendeztetek az Úrral igazságban! Feltárultak a templom ajtai és a vendégek nagy sokasága bevonult a tágas szép templomba, ahol *Hamar* Gyula a soproni tanítóképző-intézet

tanárának gyönyörű orgonajátéka köszöntötte a hívek seregét. Percekig tartott a nagy tömeg elhelyezkedése.

Közének után Kapi Béla körmendi evang. lelkész mondott imát az oltár előtt és olvasott szent igéket, majd Gyurátz Ferenc püspök Bayer Teofil kőszegi lelkész és Kund Sámuel esperestől kísérvé az oltár előtt a következő, gondolatokban gazdag, emelkedett szellemű beszéddel avatta fel a templomot:

K. H.! Ünneplésre jöttünk össze, közel- s távolról. A szentgotthárdi ág. hitv. ev. egyházközség új templomát avatjuk fel e napon s adjuk át rendeltetésének. Alig hogy megalakult e zsenge gyülekezet, híven követve ifju lelkes vezérének buzdító szavát: megkezdte az alkotások sorozatát, lankadatlanul gyűjtögette a jövő biztosításának zálogait. Támogatva a nemeslelkü jóltevők áldozatkészsége által, ez évben lerakta a templomnak — ami után oly epedve vágyott — alapköveit. Az építés munkája befejezve; felmagasló tornyával elkészült, berendezve áll a díszes templom, megszólaltak harangjai, megnyiltak ajtai. A hívek ajkain a szent író szavai visszhangzanak: „Ez a nap, melyet az úr rendelt, örvendjünk és vigadjunk ezen.“

A szent hajlék eleitől fogva titokzatos vonzó erőt gyakorolt a földi vándorra. Az érző kebel kegyelettel öleli, ragaszkodik hozzá, mint hű menedékhez, mint lelki dajkához. Vigye bár sorsa messze földre: a magábaszállás óráin gondolata onnan is vissza, visszatér a szülőföld templomához s imádkozik úgy amint az őt tanította. Sokat elfeledtet az emberrel az élet viszontagsága, de első gyermekkorának templomát soha. Izrael fiai ott gyászolnak Babilon vizeinél, búsan zörgették rabbilincseiket, de lelkük a hit szárnyain visszareppen az ellenségtől feldúlt hazába s ott mereng a Jehova szent házának omladéka felett. Oda sóvárognak s fájó szívükből e vallomás fakad: „Ha elfeledkezem rólad Sion vára, feledkezzék el magáról az én jobb kezem. Tapadjon nyelvem inyemhez, ha nem te lész az én lelkemnek főgyönyörűsége.“

Hasonló ragaszkodást találunk a templomhoz a keresztyéneknél is. Ahol gyülekezet alakult: ennek első főgondja volt az imaház-építés. Az egymás után emelkedő templomok jelezték a mind tovább terjedő keresztyénség

diadalútját. És ma is mindenütt, hova a művelődés elhat, a hideg északon, a déli forró égöv alatt amint több család letelepszik: első gondjuk a templomépítés, mert érzik, hogy e nélkül kietlen sivatag az élet.

Méltán mondja a zsoltáríró 122. r. 1. v. „Örvendezek, mikor azt mondják nekem: menjünk el az Úr házába.“ Méltán ragaszkodik hozzá a földi vándor, mert a templom a lélek hú szövetségese.

I.

Ez őrzi e drága kincset: a hitet.

„Örül a mi szívünk, mikor azt mondják: a templomba megyünk.“ Ez emlékeztet erkölcsi rendeltetésünkre, magasabb célunkra. Az ember nemcsak testből áll, őt a földi javak nem is elégíthetik ki teljesen. Nemesb alkatrésze a lélek: erről is gondoskodni kell. Boldog csak úgy lehet, ha összeköttetésben van az áldás örök kútfejével: Istennel; az ő hozzá emelő, vele egyesítő erő: a hit. Ez a földet az éggel, az embert teremtőjével egyesítő hatalom s a szebb jövődőt ígérő reménynek alapja. A mindenek Urában, Istenben mennyei Atyánkat, az ő akaratjának: az igazságnak követésében, legfőbb tisztünket mutatja, a hűségnek diadalt ígér. Ez ama Mózesi tűzoszlop, mely a baj tengerén, az aggodalmak csillagtalan éjszakáján a pusztaságban bolyongó előtt is világol, amaz Ároni vessző, mely a nyomorúság sziklájából is üdítő forrást fakaszt, kétségbeesni soha nem enged. A vallás az embernek kiváltsága a természet ölen, ez emeli őt legmagasabbra az állatok fölé s egy fensőbb eszményi világ polgárává, ama tökéletesb lényeknek: az angyaloknak rokonává avatja. A hit szövétnekének hivatott élesztője a templom. Ott mellette a torony, mely már a távolból a szent helyre irányozza a figyelmet. A torony a régi korban a váraknál erősségül szolgált. Benne helyet foglalva törekedtek a védők visszaverni a támadók ostromát. A templommal egyesülve más jelentőséget nyert. A magasba emelkedve a reá tekintőt is az oda fenn valókra emlékezteti. Rajt a kereszt, mint a béketűrés, az önfeláldozásra kész hűség jelvénye. Benne a harangok, mint lelki áldozatra hívó követek hangjukkal magunkbatérésre indítanak, a fáradt

munkásnak, a haladó vándornak ajakán egy-egy szívből fakadt fohászt keltenek. És ha a szent hajlékba belépünk: itt az ősi patriarcha e szavai visszhangzanak lelkünkben: „nem egyéb ez a hely, hanem Istennek háza és a menyeknek kapuja.“ Itt minden a lelki épülésre van berendezve. Erre szolgál az orgona, mely az ének kíséretében emeli a közös áhitatot megható hangjával. A szószék, melyről az örök élet igéi hangzanak. A kereszttelőkő, melynél az újszülött kisdedek a szent keresztség által az isteni kegyelem részeseivé avattnak. Az oltár, melyhez a megtérők amaz Isten előtt kedves áldozatot: a töredelmet hozzák. Itt a kicsinyek, a nagyok, az ifjak és a vének ajakán egybeolvadó ének, a közös imádkozás, a hirdetett ige új lángra gyújtják a hitet, megszentelik az akaratot, az értelmet. A templom nemesítő hatása kiárad az egész életre. Az istenfélelem ápolásával fenntartja a kötelesség és felelősség tudatát, neveli a hála érzetét a jóttevők: a család, az egyház és a haza iránt. Védi az igazság végdiadalának reményét s így tanít hűségre Isten parancsához.

II.

A templom, míg a hit szövétnekét éleszti, egyszersmind szent feladatot teljesít a szeretet nagy törvényének hirdetésével is.

A vágy az igaz öröm, a boldogság után ott dobog minden kebelben, de e célnak elérése a nagy parancsolat betöltésétől függ. Szent vallásunk szerint az Isten szeretet. Így szeretetben mutatja magán az ember az Istennek képét. Ezzel lesz élete áldás az életre. A szeretet boldogító megváltó erejét Jézus életében látjuk legvilágosabban. Ő szeretetből jött le hozzánk a földre, hogy minket felelemeljen a mennyei Atyához; magára vette a mi bűneinknek büntetését, értünk szenvedett; golgotai útja, töviskoszorúja, véres keresztfája mind önfeláldozó szeretetének bizonyossága.

Egyházunk alapköve az evangéliom, lelki fejedelme a Krisztus. Templomaink öbenne mutatják a szeretet eszméjének megvalósulását s az irás szavait hangoztatják: „a Krisztus nekünk példát hagyott, hogy az ő nyomdokát kövessük.“ Azért: „Ugyanazon indulat legyen ben-

netek, aminő volt a Jézus Krisztusban.“ Ugyanazon szeretet, mely mindeneket jól tesz, nem keresi csak a maga hasznát, nem gondol gonoszt, örül az örülővel és sírni tud a síróval. E szent érzelemnek követésében töltjük be tisztünknek minden igazságát. A templom hirdeti, hogy az evangéliom értelmében csak annyit nyom az erkölcsi igazság mérlegén az ember, amennyit a felebaráti szeretet eszméjéből megvalósítani tud. Nem a vagyon, rang, hatalom képezik a valódi emberi méltóságot, hanem az istenfélelem s ember-szeretet által áthatott jellem. Ez a lélek koronája, az élet dísze. Enélkül a csillogó fény csak hiú álarc, tehetség, tudomány csak hideg téli nap, mely ragyoghat, de nem melegít, nem éltet. A Jézusi szeretet hirdetésével egyengeti a templom az utat Isten országához, erősíti a békeség kapcsait, neveli a jóltevő nemes részvétet.

Az életben többszörös korlátok választják el az embert embertársától. A templom mindezekén felül emel azon igazságra emlékeztetéssel, hogy mind ugyanazon mennyei Atyának gyermekei, testvérek vagyunk s egymás iránt szeretettel tartozunk. Künn sokszor sebző nyilakat szór a büszkeség, dúl a viszály, gyűlölség, csattog a bosszú, irigység, harag fegyvere. A templom küszöbe előtt lecsendesül az indulatok vihára. E szent hely megérteti a belépőkkel, hogy itt nincs úr és szolga, gazdag és szegény; Isten színe előtt mind csak gyarló bűnösök vagyunk s egyképen a Mindenható irgalmát szomjazzuk. Hivatásunk nem az, hogy egymás életét megkeserítsük, hanem, hogy jóakarattal egymás terhét hordozzuk és úgy töltsük be a Krisztus törvényét.

Itt az áhitat Jézushoz vezet, ki a kereszten vérezve is ellenségeiért imádkozik s példájával úgy int: „Áldjátok azokat, akik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal is akik üldöznek.“

III.

Végül a templom hű szövetséges, mert ez mutat a szenvedőknek menedéket.

A föld nem a zavartalan örömök hazája, hanem harc-tér, mely sebeket osztogat. Itt, mint a költő mondja: „forgó viszontagság járma alatt nyögünk.“ A gond, bánat

utat talál minden hajlékba. A sors balra fordulása ellen nincs biztosítva senki. Még a hatalom magaslatán, a szerencse ölén, bíbor-, bársonyöltöny alatt is nem egyszer fájdalomtól hasadoz a kebel.

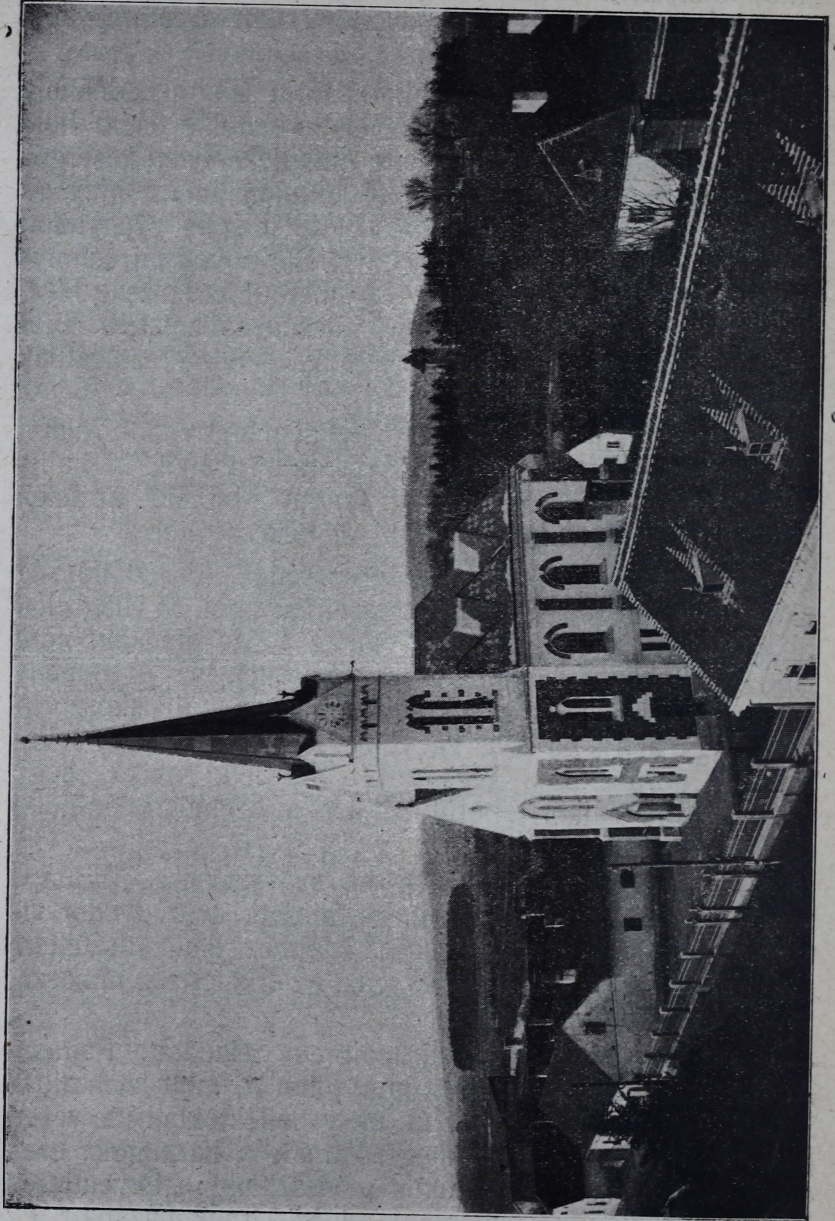
A balsorsral küzdő embert, mint hű menedékhely várja a templom. Kit leverte az élet vihara, e szent hely Istenhez emeli. A tört remények omladéka felett kesergőknek aggodalma itt megenyhül. A templom imára hívja őt a Mindenhatóhoz, ki megsebesít, de meg is gyógyíthat. Biztatja: „Légy hű mindhalálig...!” Bár szíved fáj, könnyhullatás éjjel és nappal kenyered: maradj az igazság híve, Jézus hű követője s hűségeddel dicsőítsd az Istent. Bízál, azoknak kik az Istent szeretik, javukra szolgálnak mindenek.

Ide jön a megtévedt, kit a lelkiismeret vádol. Midőn töredelemmel leborúl a szent vacsora vételénél, itt hallja a vigasztaló szót: „Megvannak bocsátva bűneid, az Isten újra kegyelmébe fogadott, menj el békességgel.”

Ide hozza tört szívét a szerencsétlen, kit hálátlanság üldöz s a csalódás kétségbeeséssel fenyeget. A világ előtt titkolt sebeit itt feltárja Isten előtt s a hű imádság, mint Noé galambja meghozza a csüggedőknek az új remény olajágát. Megérteti, hogy a szenvedés Krisztus tövisszorosujának egy ága s ha hívei vagyunk: fel kell vennünk, béketűréssel hordoznunk. Vigasztal a hű lelki dajka, hogy eljön a nap, mikor eltöröl az Úr a szemekről minden könnyhullatást.

A templom az embernek hű szövetségese. Midőn a hitet éleszti, a szeretet törvényét hirdeti, a szenvedőt vigasztalja: áldott munkát végez. Istenhez emel, tiszteletre kelt mindaz iránt, ami szent és igaz. Az erkölcsiség támasza, a társadalmi rend védője.

Sz. H. Ismeritek az új templom feladatát. Ragaszkodjatok hozzá. Tiszteljétek mint jóltevőt, mint Isten áldását. Ne gyepesüljön be az út, mely hajléktokból ide vezet. Ha jön a szent nap s megszólalnak a harangok: ezek hívó szavára keljen ajkatokon a visszhang: „Örvendezek mikor azt mondják: menjünk el az Úrnak házába.” Ez szentelje meg szívetek örömét, bánatát, építse bennetek Isten lelkének templomát. Ámen.

A szentgotthárdi ág. hitv. ev. templom.

Ez ünnepélyes órában e templomot a toronnyal, az ebben levő harangokkal, az orgonát, a keresztelőkövet, a szószékét, az oltárt, az összes berendezéssel együtt felavatom s rendeltetésének átadom az Atyának, a Fiunak és a Szentléleknek nevében. Ámen.

A mély hatást keltett beszéd után gyülekezeti ének következett, majd Stráner Vilmos soproni theol. akadémiai tanár lépett a szószékre és németnyelvű egyházi beszédet mondott. Isten iránti hálával kezdte, majd végignézett a szentgotthárdi gyülekezet rövid történetén és a hallgatóság nem egy tagjának könnyet csalt a szemébe kegyeletes megemlékezése néhai Tomka Károly ókörtvélyesi ev. lelkészről, aki az első volt az alapvetők között, aki a szentgotthárdi gyülekezet önállósításáért éveken át dolgozott és fáradozott. Szólt a templom hivatásáról és a kötelességekről, amelyek a templom felavatásával a gyülekezetre háramlanak. A szép egyházi beszéd után a rábafüzesi egyházi énekkar Nagy Károly tanító vezetésével egyházi éneket adott elő. A felavatási szertartás alatt Pummer Adolf rohonczi lelkész keresztelt két újszülöttet, kik közül az első, a fiú a szent keresztségben „Gusztáv-Adolf“ nevet kapott, Szabó István némethidegkuti lelkész pedig úrvacsorát osztott ki.

Az istentiszteleten, mely fél 10 órától 1/41 óráig tartott, mindvégig résztvett Széll Kálmán, aki az oltár melletti padsorban ült Berzsenyi Jenő ker. felügyelővel, Varga Gáborral, Kuliszeky Ernő tanfelügyelővel, Kiss Elemér főszolgabíróval. A nagyközönség köréből ott voltak: özv. lipováczi Desits Gyuláné, özv. Jannes Otilia, gróf Bülow Vilmosné, dr. Varga Gáborné, Mayer Károlyné, Kirnbauer Lajosné stb. A lelkészi karból: Saád Henrik a helybeli cisztercita rend kormányzója, Friedländer Sándor rabbi, Kund Sámuel, Stettner Gyula, Szücs László, Varga Gyula esperek; Stráner Vilmos theol. akad. tanár, Bayer Teofil kőszegi, Baldauf Gusztáv, püsp. titkár, Ebenspanger Sándor ókörtvélyesi, Fülöp József körmendi ref., Fábry Pál dobrai, Heiner Géza hodosi, Kapi Béla körmendi, Kovács István muraszombati, Pummer Adolf rohonczi, Róth Richárd fürstenfeldi, Rájter János kukméri, Szabó István némethidegkuti lelkészek és Kiss Imre ny. lelkész. A világiak közül: László Kálmán egyházmegyei felügyelő, szentmártoni Radó Lajos, Freyler

Lajos, dr. Schneller Aurél, Junkuncz Sándor, Kirnbauer Lajos, felügyelő; ifj. Kúhár József gondnok Mezővárról; Németh Samu főgimn. igazgató, Kirnbauer Győző pápai, Hamar Gyula soproni tanár, dr. Erdélyi Jenő, Leitner Endre, Eben-spanger Gyula járásbíró, dr. König Sándor, Mathiasz Artur, dr. Krenner István stb. A tanítói karból: Róth Kálmán, Ruzsa Ferenc, Karner János, Kirnbauer János, Eben-spanger Gusztáv, Kurz Sándor, Schermann Ede, Müller Ede ny., Nagy Károly, Kappel Gusztáv.

Mialatt a templomban folyt az istentisztelet, a templom előtti téren egybegyűlt ezekre menő sokaságot Baldauf Gusztáv püsp. titkár a következő beszéddel üdvözölte:

„Ez a nap, melyet az Úr rendelt, örvendezzünk és vigadjunk azon.“ (Zsolt. 118, 24.) Önkéntelenül is a koronás zsoltárköltő királynak, Dávidnak e lelkesítő szózata fakad szívemből, amikor a jelen ünnepélyes alkalomból ajkaim üdvözlésekre nyílnak. És megvagyok győződve, egész lényem át van hatva annak érzésétől, hogy ezen üdvözlés nem hiábavaló *„kiáltó szó a pusztában“*, hanem, hogy az élénk visszhangra is talál mindannyitok keblében.

Az Úr rendelte öröm és vígalom napja ez minden bizonnyal reátok nézve ti derék, fáradhatatlan munkások. A *„napok terhét és hévségét viselve“* *„most nyugosztok, akik a munka miatt megfáradtatok“* (Jób 3, 17.) és *„elvégezvén a gyülekezet sátorának egész művét, melyet mind aszerint csináltatok, amint az Úr parancsolta vala“* íme — pihentetve az építő, szépítő szerszámokat — magatok is gyönyörködtök a szép alkotásban, amelyet Isten kegyelmével létrehozattok. Törekvésteket, szorgalmatoskodástokat siker koronázta: a templom áll készen, szépen!

Ámde mennyivel inkább még az öröm és vígalom napja e templomszentelés ünnepe Krisztus e zsenge nyájának tagjaira nézve. Szemetekben csillogó örömkönnyyüitek beszélnek nekünk, hogy mily boldogok vagytok ti, akik nemes elhatározással, anyagi erőteteket meghaladó áldozatkészséggel, az akadályokat férfias bátorsággal leküzdve láttatok a templomépités nagy munkájához: s íme elértétek kitűzött célotokat. Elmondhatjátok immár az írás szavaival: *„eben haezer“* = *„mindeddiglen megsegített az Úr.“* Amiről alig két-három évvel ezelőtt legfeljebb még csak

álmodoztatok, de sejteni, még kevésbé reményleni mertétek, ime itt van a nap, amelyet „*nagy kívánsággal kívántatok látni*“ az álom valóra vált, reménytek sejtelmeket beteljesült — előbb, hamarább, mintsem gondoltátok volna — a nagy mű kész, imhol a templom!

Az evang. hívek serege mellett bátran merem állítani, hogy e mai ünnep örömeiben, vígalmában osztozkodik ezen óriási lépésekkel fejlődő város minden lakosa, amint-hogy felekezeti különbség nélkül érkeztek az áldozati fil-lérek is a templomépítés oltárára. Helyesen is van ez így. Bárhol emelnek templomot, minden vallásfelekezetbelinek őszinte örömmel kell részt venni az építők örömeiben. A templom — és e tekintetben nincs különbség — minden templom magasztos rendeltetésénél fogva minden időben volt és mindig is léssen — a legelsőrendű és legfontosabb kulturépület. Már a régi időkben a közművelődés terjedésének legmegbízhatóbb utjelzői és legcsalhatatlanabb mutatói a templomok voltak égbe nyuló tornyaikkal, csengő, bongó harangjaikkal. Amikor a félelmetes vad rengetegben eltévedt vándor fülébe megcsendült a harang szava, amikor feltűnt a templom: bármennyire idegen volt is a vidéken, fellélegzett, tudta, hogy erre emberek vannak, hogy itt van lelki műveltség, itt találkozik nemes ember-szeretettel: itt nem kell félni, mert itt ismerik az Istent, a legfenségesebb eszményi igazságot. Ma is, mint a rég multban: a templom az igazi idealizmusnak, a legszebb eszmények otthona, a szó legnemesebb értelmében vett kulturának tűzhelye. Minél több helyen emelkednek templomok, annál örvedetesebb az, mert annál több és több helyen hirdetik az örök érvényű igazságokat, az általános embert boldogítani tudó eszményi eszméket. És erre — ki merné igaz lélekkel mondani — hogy ma, az eszményekben oly annyira szegény jelenben kevésbé van szükség, mint volt a multban?

Örvendezik és vígad lelkileg a mai templomszentelési ünnepély alkalmából a magyarhoni evang. egyház egyeteme is, mert hisz újabb és megint eggyel több ör-helye támadt a magyar protestantizmusnak. Itt a Rába, Lapincs partján, hol csontjaikban porladozó őseink véres élet-halál harcot vívtanak a török ellenség ellen, e határszéli járás székhelyén felépült hajléka annak az evangéliomi

egyháznak, amely mindenkoron az Isten-féelme mellett soha nem felejtette el, soha nem mulasztotta el hirdetni a haza, az édes magyar hazánk iránti kötelességek hű teljesítését, a honpolgári erények istápolását is.

Igen, a zoltárköltőnek szavaival valljuk: öröm és vigalom napja e mai ünnepnap többféle vonatkozásban mindnyájunknak, de legeslegfőképpen mégis azért, amit János, Krisztus Urunk ezen kedves tanítványa ír a jelenések könyvében:

Ján. jel. 21., 3. *„És hallék nagy szózatot, amely ezt mondja vala az égből: Imé az Isten sátora az emberekkel van, és velök lakozik; és azok az ő népei lesznek és maga az Isten lesz velök, az ő Istenök.“*

E templom Istennek sátora az emberekkel.

1. Itt közeledik Isten az emberhez.

2. Innen emelkedik az ember Istenéhez.

„Istennek szentlelke szentelj meg most minket, áldd meg és tedd hasznossá elméledésünket.“ Amen.

I.

E templom Istennek sátora az emberekkel, itt közeledik Isten az emberhez.

A gondolkodó elme, az érző szív felveti a kérdést, hát csak itt közeledik Isten az emberhez, csak itt lakozik Isten az emberekkel? Szüksége van Istennek arra, hogy az ember templomot emeljen, mintha Isten csak a kézzel csinált templomokban lagnék? Nincsen Isten mindenütt, nem található, nem imádkozhatod-e őt mindenhol?

Ha leszállsz a megmérhetetlen tenger legmélyebb fenekéig, ha felhágsz az eget ostromló magas hegyszírték legkiemelkedőbb csúcsára: csodás alkotásban ott találsz Istent mindenütt és imádkozhatod. Az ő kezének alkotása a virágos völgy, a csaltos halom, a tenger sima tükre, a sivatag pusztá futóhomokja. Ott van velünk a csendes magányban, mikor titkos kamarácskáinkba zárkozunk és *„nem rejtőzhetik el senki rejtek helyeken“* (Jer. 23., 24.) A zoltáríróval valljuk: *„hová mennék a Te lelked előtt és arcád előtt hová futnék? Ha mennybe megyek ott vagy, ha koporsóba vetem az én ágyamat ott is jelen vagy, ha olyan szárnyaim volnának is, mint a hajnalnak és a*

tengernek utolsó határánál laknám is: oda is a Te kezéd vinne engemet és a Te jobbkezed megfogna engemet.“ (Zsolt 139., 7—10.) Isten velünk van mindenütt, szól hozzánk, beszél velünk a néma magány méla csöndjében, a zord vihar csattogásában, a haragos tenger felkorbácsolts hullámainak zúgásában. Temploma neki az egész természet, az egész világ. Igaza van azért bölcs Salamon királynak, mikor így kiált fel a magasságos Istenhez: „*Ímé az ég és az egeknek egei bé nem fogadhatnak Téged, mennyivel kevésbé e ház, melyet építettem.*“ (I. Kir. 8., 28.)

És mégis ős idők óta, évezredek át az emberek kézzel csinált házat építenek az Úrnak. Templomokat emelnek, az imádság sátorait építik abban a meggyőződésben, megingathatlan hitben, hogy itt különösképpen szeret velünk lakni, velünk lenni az Úr. Így is van; megerősíti ezt a hitet, meggyőződést maga az Úr az ő kijelentéseiben. Mózesnek azt mondja már: „*készítsenek nekem szent házlékol, hogy öközöttük lakozzam.*“ (II. Móz. 25., 8.) Salamon királynak, a jeruzsálemi, az ókor ezen páratlan dicső temploma építőjének pedig ezeket mondotta: „*megszenteltem e házat, melyet építél, abba helyezettvén az én nevemet mindörökké és ott lesznek az én szemeim és az én szívem mindenkor.*“ (I. Kir. 9., 3.) Ugyanezt a gyönyörű eszmét fejezi ki az elmélkedésünk alapjául szolgáló szentírásbeli hely is: „*Ímé az Istennek hájléka az emberekkel vagyon és ő velök lakozik és ök népei lesznek és az ő Istenök övelök lészen.*“

Óh igen szent hely a templom, „*e hely nem egyéb, hanem Istennek háza és a mennyeknek kapuja.*“ (II. Móz. 28., 17.) Itt közeledik leginkább hozzánk, itt érintkezik velünk a legközvetlenebbül az Úr. Itt érezzük legjobban, hogy szemei rajtunk, fülei a mi kérésünkön. Itt közli velünk a legtökéletesebben az ő szent akaratát, az örökélet beszédét igéjének hirdetése által. Itt nyújtja a legdrágább boldogító ajándékait, kegyelmének zálogait: a Krisztus által rendelt szentségeket. Itt emelkedhetik a buzgó lélek legzavartalanabbul hozzá, a kegyes ének és ájtatos imádság szárnyain — itt tudjuk őt leginkább imádni — ahogy kell — lélekben és igazságban.

Itt fogadja az élet és halál Ura áldó kegyelmébe

azokat a zsenge földi vándorokat, akik az élet utjának kezdetekor a keresztség szent vize alá tartatnak, szólván hozzájuk a megváltó: „*én tiveletek leszek mind a világ végeztéig.*“ E hajlékon át indulnak mint a régi római harcosok Janus templomán át a harcba, az élet küzdőterére ifjaink és hajadonaink a konfirmáció alkalmával hallván az ő szent akaratját: *legyetek hívek mindhalálig.* E sátorban adja áldását az Úr azokra a szerető szívekre, kik a házasság szövetségére lépnek, lelkükre kötve az apostol szavát: *egymást szeressétek.* Tárt ajtókra talál itt mindenki mindenkor ki szomjuhozza az igazságot és békességet keres szívének.

A régi korban a rómaiaknál és görögöknél, de meg a zsidóknál is a templom oly szentnek tartatott, hogy ott megszűnt az ellenségnek minden hatalma. Aki üldözői elől a templomba menekült, üldözői oda nem követhették. A templom biztos védvéra volt. A templomnak ma is még megvan ez a magasztos és dicső jelentősége. Üldözzön a bolsors, érjenek az élet harcában fájdalmas sebek, sújtson le rád a bánat, mardossa lelkedet a kétség és az elkeseredés kínzó érzése: halld Jézusnak templomba hívó szavát: *jöjjetek énhozzám mindnyájan, kik megfáradva és megterhelve vagytok, én megnyugosztalak titeket.*

Itt menedékre, oltalomra, békességre lel az üldözött vándor. Itt, ha sehol szavát, panaszos hangját meg nem hallják: itt a párját vesztett özvegy megtalálja istápolóját, a gyámolóra szorult árva gondviselő édesatyját, a bűntudattól gyötört lélek az uri szentvacsorában az engesztelő áldozatot, a bűntől való feloldozást, az igazi vígasztalást és a szívbeli békességet.

Isten sátora ez az emberekkel. Isten közeledik itt hozzánk és megáldó kegyelmével itt velünk lakozik.

II.

E templom Isten sátora az emberekkel — az ember a templom által hozzá emelkedik, az ő népévé léssen.

Nem elégséges az, hogy tudjuk, Isten velünk van az ő szent templomában, szükséges, hogy mi Istennel is legyünk. Istennek az ő dicsősége emelésére nincsen szük-

sége arra, hogy mi vele legyünk, az ő dicsősége teljes a mi dicsőítésünk nélkül is és ha akarná „*e kövekből is támaszthatna fiakat*“ (Mát. 3., 9.), de nekünk, a mi saját boldogságunk, lelkünk üdvössége végett szükségünk van Istenre.

Óh hiszen ismerjük az istentagadók vad gúnyolódását, tudunk az elbizakodott féltudósok és álbölcsek ellenvetéseiről, kik azt hirdetik, hogy a templomok feleslegek, a vallás idejét múltott régi szokás maradványa, melyre a mai felvilágosodott korban szükség nincsen, de tudjuk a történelemből azt is, hogy az emberiség legmegfizethetlenebb áldásai a vallásból származnak. Zárják be a templomokat, némuljon el az istenfélelem igéje: feloldódnak az emberi önzés, az emberi vad szenvedélyek zárai és elsöpretek a kultura minden vívmánya. A vallástalansággal együtt jár az erkölcsök züllése, pusztulása. Autonóm erkölcsiség, azaz vallási alap nélkül nincsenek sem vallási, sem polgári erények. Vallás nélkül nincs társadalmi rend — az igazi vallásosság azonban igazán szabadokká tesz, Istenhez emel, Isten népévé tesz.

Ahol szeretik az imádság házát, ahol szorgalmasan látogatják a templomot, buzgón hallgatják és meg is tartják az Istennek beszédét: az emberek erkölcsi felfogása tisztul, a kivánt kölcsönös embertisztelet és megbecsülés emelkedettebb gondolata honol a szívben, agyban egyaránt.

Istennek hajlékában, az igazi istenes vallásban nem ismerik és nem szítják a vallási türelmetlenséget, hanem hirdetik, hogy mindnyájan egy atyának gyermekei, egy üdvözítőnek megváltottjai vagyunk.

Az igazi keresztyén templomban nincsen helye a személyválogatásnak, egyformán tisztelik a szegényt, a gazdagot, az előkelőt és a szolgát, egyformán kedves itt mindenki, aki cselekszi a mennyei atyának akaratát.

Az igazi ev. templomban nem hallatszanak a pártoskodás, a politikai tusakodás áldatlan harci riadói: itt a kiengesztelődés és a békesség igéi hirdettetnek.

Isten házából csak áldás származik egyesre, családra, társadalomra egyaránt. Innen viszi az ember a mindennapi élet sokszor poros porondjára azokat az erőforrásokat, melyeket máshonnan nem, csak innen vihet a földi vándor: a hitet, ezt a kiapadhatlan és csálhatatlan erőt,

mely csüggedni nem enged, mellyel hegyeket mozgatni tudunk; a reményt, amely a kétségek közt hánykódót is bizalommal tudja eltölteni és a szeretetet, ezt a leghatalmasabb eszmét, mely egész földi létünket megédesíti.

A régiek az Istenek templomaiból vittek otthonukba tüzet, meleget, világosságot árasztó tüzet.

Vigyetek ti is szívetekben e szent hajlékból, az Úrnak e szent templomából haza családi otthonaitokba és általa a társadalomba tüzet. És ha e tűz kialuvóba lenne, jöjjetek ide újból, jöjjetek gyakorta, vigyetek ismét tüzet és élesszétek otthon azt naponta: a hit, a remény, a szeretet, az istenfélelem tüzét. Lobogjon ez az égi szikra tiszta lánggal megvilágítva az értelmet, melegítve a szívet, megemésztve a szív gonosz gondolatait, a sátán bűnre készítő csábításait.

Ha így fogjuk fel a templomszentelés jelentőségét, óh akkor nem hiába mondtuk: hogy ez a nap az Úrnak napja; akkor nem hiába serkentettelek benneteket öröme és vigalomra; akkor igazán a templom Istennek sátora lesz az emberekkel, akkor valóban Istennek népei lesznek az itt ki és bejáró hívek: akkor megvalósul, amit az angyali izenet óhajtvá jósolt: „*Istennek dicsőség, a földön békesség és az emberekhez jóakarát.*“ Amen.

Baldauf Gusztáv püspöki titkár nagyhatásu magyar beszéde után *Ebenspanger* Sándor ókörtyvélyesi lelkész mondott ékes német szentbeszédet.

Miután az ünnepi aktus úgy bennt a templomban, mint a templom előtti téren véget ért, Gyurácz Ferenc püspök és dr. Berzsényi Jenő kerületi felügyelő a Városháza tanácstermében az előttük tisztelgő küldöttségeket fogadták.

A városi képviselőtestület *Sperner* Anzelm városbíró, az iparos-kör *Huber* Miksa, az iparos- és kereskedőifjak önképzőegylete *Talabér* János, a rokkant-egylet *Dreissiger* Miksa, az ev. ref. egyházmegye *Szüts* László esperes, a körmendi ref. gyülekezet *Fülöp* József lelkész, a szentgotthárdi izr. hitközség dr. *Erdélyi* Jenő, a járási jegyzőegylet *Leitereg* László, a felsővasi egyházmegye *Stettner* Gyula főesperes, az önk. tűzoltó-egylet *Totterer* Béla vezetése mellett tisztelgett a püspöknél és a ker. felügyelő-

nél, akik meleg szavakkal köszönték meg a küldöttségek szónokainak üdvözlését.

Délután 1 órakor bankett volt a „Korona“ szálloda nagytermében, amely zsufolásig megtelt az ünneplő közönséggel. Az asztalfőn Széll Kálmán foglalt helyet, oldalán Gyurátz Ferenc püspök, Berzsényi Jenő egyhárker. felügyelő ültek. A banketten száznegyvenen voltak jelen. A harmadik fogásnál Széll Kálmán emelkedett szólásra. Gyönyörű beszédével valósággal frappirozta a közönséget. Beszélt az ünnep jelentőségéről, mely benne magasztos érzéseket ébresztett, mert a magasztos ünnepély minden ízében az ember lelkének nemesebb tartalmából táplálkozik. Aki ismeri az új templom létrejöttét, tudja, hogy áldozatkészség, lelkiismeretes kötelességteljesítés, férfias munkabírási teremtette meg. Ezeknek a jellemvonásoknak a szemlélete azt a koronás férfiút állítja lelki szemei elé, akinek nagy egyéniségében mindezek a jellemvonások igazi tökéletességükben csillognak, akire hódoló bámulattal tekint az egész világ és akit minden ünneplésében elsőnek ünnepel a magyar. A királyt élteti és az ő egészségére üríti poharát. A szép beszédet a közönség állva hallgatta végig.

Gyurátz Ferenc püspök emelkedett ezután szólásra. Az igazi gyémántnak jellegzetes tulajdonsága — úgymond, — hogy minél tökéletesebb és becsesebb, annál több csiszolt éle van és annál több színben sugarazza vissza a nap fényességét. Igaz gyémántot lát az ünneplők gyülekezetében Széll Kálmán személyében. Nemes családjából magával hozta a magyar nemzet nemes családjainak nagy tradícióit, és ifjukurától fogva a kötelességtudásnak volt példaképe. Ismeretes politikai munkája; hatalmas alkotásait a történelem örökíti meg, mégis a politika nem kötötte le lelke egész, gazdag tartalmát, kezét fogott a természettel és parancsolni tudott a fáknak, a növényeknek, virágoknak, hogy kedve szerint fejlődjenek és virágozzanak. Az igaz ember példaképe ő, tisztaszívű, erőslelkű, magyar vendégbarátsággal tárja ki kapuját azoknak, akik hozzájönnek, segítőkészséget nyújt a szükölködőnek és segítségére siet mindenkinek, aki rászorul. De a gyémántkő nem tudja visszaadni sugárzásában a nap melegét, Széll Kálmán nemes lelkéből azonban a szeretet árad szerteszét. Élteti Széll Kálmánt.

Varga Gábor országgyűlési képviselő beszélt ezután nagy hatással a társadalmi együttműködés szükségéről a következő szavakban:

Azok után a fényes, magasszárnyalású beszédek után, melyek előttünk, közéletünk oly két kimagasló alakjának ajkairól elhangzottak, engem már csak az önként vállalt kötelesség becsületes és hűséges teljesítése készíthet fel-szólalásra.

És mégis örömmel teljesítem a rám háruló kedves kötelességet!

Mert azon szerény nézetben vagyok, hogy ott, ahol az igazi államférfiui nagyság valóságos revelatiója tárul fel előttünk, hol az egyházi méltóság egyik legkiválóbb, legtekintélyesebb tagjának, a tudás és bölcsesség szinte hivatott apostolának mélyértelmű szavai hangzanak felénk s teljes megértésre találnak a hallgatók lelkében, ott Szentgotthárd igénytelen polgárának az érzések legtisztább forrásából, a szívből eredő és tiszta érzéseket keltő szavai is, kell hogy visszhangra találjanak. És ha nem lenne úgy, szolgáljanak mentségemül az Irás szavai: „Opto magis sentire conpunctionem, quam scire eius definitionem.“

Hisz én csak szerény tolmácsa kívánok lenni azon érzelmeknek, melyek Szentgotthárd közönségét a mai napon eltöltik.

És én teljesen át vagyok hatva azon szent meggyő-déstől, hogy nincs ma a községnek egyetlen lakosa sem, ki egész valójában ne érezné azon mély tiszteletet, amely-lyel a Dunántúli evangélikus Egyháznak érdemekben oly dús, hitbuzgalomban és hazafias érzésekben annyira kiváló, tudásban oly nagy főpapja Gyurácz Ferenc Ő Méltósága iránt mindnyájan viseltünk és csak egy is ne táplálná szívében a szeretet melegét, amellyel a mai napon az ő nemes alakját mintegy glóriával övezzük.

Eljött ő hozzánk, hogy Isten dicsőségére, a hívők örömeire felszentelje, felavassa az Úrnak imádságos házát, hogy elhozza szívében a szeretet csodás hatalmát, mely egy szent érzésben — a vallás iránti szeretet szent ér-zésében — egyesíti ma egy község összes hívőit, eljött, hogy szent tanításával, oktatásával, a krisztusi evangéliom világhosszát gyűjtő fáklyájával kezében, bevilágítson arra

az utra, melyet követnünk kell, hogy Ő tőle, ki maga az Út, az Élet és Igazság, el ne tántorodjunk!

Mert, ha valaha, úgy most kétszeresen szükségünk van a vallás szent tüzében égő férfiak buzdítására, az önzetlen hazafiság minden erejére és a hit erősítő szavaira!

Történelmi nagy események küszöbén állunk és nézünk bármerre, mindenfelől csak az egyenetlenkedés, a visszavonás, a pusztulás nyomait látjuk, mindenfelől vészhozó fellegek tornyosulnak fölöttünk!

És mégis suttogva leselkedő belső és zajos csatasorban álló külső ellenségek közepette ádáz pártharcban él a magyar!

Nemzeti életünk feldúlva s a haza legjobbait még a hazaszeretet máskor csodákat művelő hatalma sem képes a haza szent érdekében egyesíteni; erkölcsi, vallási életünk a különböző destructív irányzatok által alapjában alá-ásva, sorsunk, életünk, nemzeti létünk sajkája minden biztos iránytű nélkül, veszélyes örvényektől környezve lebeg a bizonytalanság zajló hullámai fölött.

Hangos jelszavak, minden erkölcsi érték és tartalom nélkül — röpködnek szét a levegőben, képzelt tudás igazi tudósok nélkül, jogosulatlan ambíciók, minden áron, még a haza árán való érvényesülés is — ezek ma az uralkodó plánéták; mert ki gondol ma az írás szavaira: Vere alta verba non faciunt justum et sanctum, sed virtuosa vita efficit Dei carum.

Pedig csak ez lehet ma már mentő horgonyunk: ha a Szeretet Istene megkönyörül rajtunk, ha a gyűlölet helyett a szeretet hatalma vesz erőt a pártokon, ha a szeretet hatalma csodát művel közöttünk és megállítja utjában azt a rohanó árt, mely könnyen magával sodorhatja a nemzet legféltettebb kincsét és romba döntheti az ezeréves alkotmányunknak annyi véráldozattal felépített templomát!

Hol van az a magyar Veturia, az anya, Volumnia a hitves, hogy önfeláldozó szeretetökkel megállítsák, feltartóztathassák romboló utjukban a nagy Coriolánusnak törpe kis utódit?

Nincsenek! Vágyó tekintetünk önkénytelenül azon férfiak felé fordul, akik a szeretet talizmánját hordozzák szívükben.

Azért üdvözlöm én azon mélységes szeretettel és tiszteletteljes hódolattal Dunántúl szeretetben megöszült főpapját, mert szeretettel jött közibénk, kinek egész élete az igaz, krisztusi szeretet hirdetésében telt el, kinek szíve mindig csak szeretetben lángolt hazája, egyháza, vallása iránt egyaránt!

Poharamat Gyurátz Ferenc Ő Méltóságára emelem!

Ezután *Czipott Géza Berzsenyi* Jenőt élte, Berzsenyi a templom építése körül áldozatokat hozott családokat, különösen a Desits családot élte, mire általános figyelem között *Szell Kálmán* emelkedett szólásra.

Régóta vágyódott, hogy ilyen ünnepi alkalommal elmondja azokat az érzéseket, amelyek őt a mai szomorú közéleti napokban áthatják. Őszintén örvend, hogy választókerületének lélekemelő ünnepén nyílik erre alkalma, mert nagy súlyt helyez szentgotthárdi választóinak erkölcsi ítéletére, annál a bizalomteljes viszonynál fogva, amely őt politikai pályájának kezdetétől Szentgotthárdhoz kapcsolja. Hálával és szeretettel viseltetik Szentgotthárd iránt, amely az ő politikai bölcsője, innen indult ki pályája, ez a város adta kezébe a mandátumot még mint egészen fiatal embernek, hogy szolgálatot tehessen nemzetének. Nem akar az aktuális politikáról beszélni, de azt nem hallgathatja el, hogy 1868 óta végig élt sok küzdelmet, átdolgozott sok munkát, de minden ténykedéséből, minden tapasztalatából az a meggyőződése szűrődött, hogy csak a megértés, az együttérző és összetartó hazaszeretet lehet minden helyes politikának alapja, indító oka és célja. Miként a fa minden életerejét, gyümölcsét és virágát a földalatti gyökérszálakból kapja úgy a nemzet életerejének, munkája gyümölcsének csak a közös cél felé összefutó hazafias érzések, békesség és megértés adják meg az életető nedvet és a fejlődés lehetőségét. Lehetnek köztünk nézeteltérések, politikai ellentétek, de mindnyájunk lelkének találkoznia kell a haza javáért lobogó hazaszeretettel. Csak az összetartás teheti naggyá és erőssé a nemzetet, a széthúzás Bizánc és Róma sorsára viszi. Ezt az összetartást látja és üdvözli kerületében, amikor *Gyurátz Ferenc* püspök jelenlétében ünnepet ül a város. Gyurátz Ferenc egyéniségét mindig nagyra tartotta és örül, hogy e nagyrabecsü-

lésének akkor adhat kifejezést, mikor ez az érzése összehalálkozik választókerülete egész érzésvilágával. Gyurácz Ferenc püspökre üríti poharát.

Ezután Mayer Károly gyülekezeti felügyelő a vendégeket, Kund Sámuel a szentgotthárdi gyülekezetet és Szentgotthárd városát, dr. Bertha Benő Varga Gábor országgyűlési képviselőt, Gyurácz Ferenc Szenczy Győzöt, a szentgotthárdi cisztercita rend kiváló perjelét köszöntötte fel.

Délután három órakor bontott asztalt a társaság. Gyurácz Ferenc püspök, Széll Kálmánnal és Berzsenyi Jenővel, valamint kíséretével kocsira ült. Az állomáson szívélyes búcsut vettek tőle a hatóságok és a vonat indulásával az ünneplés véget ért.

Véget ért az öröme napja, melyet az Úr rendelt a mi számunkra, de amelynek emléke örökké élni fog e kis gyülekezet tagjaiban.

A szép ünnep alkalmával részint levélben, részint táviratban üdvözöltek bennünket: Hrabovszky István egyházmegyei felügyelő, Ziermann Lajos esperes, Mesterházy László pápai, Mohácsy Lajos marcalgergelyi, Balogh István bokodi, Ihász Mihály kertai, Kirnbauer Gyula vágodi, Somogyi Gyula egyházasradóczi lelkészek, regedei gyülekezet, dr. Kazay László, Nádassy Kálmán budapesti dohánygyári igazgató stb.

Szép szavakban adott kifejezést gyülekezetünk iránti jóindulatának, meleg érdeklődésének és szeretetének a dunántúli egyházkerületi gyámintézet érdemekben gazdag elnöke: néhai Löw Fülöp, ki e missiói egyházat, még mint diasporát évekkel ezelőtt meglátogatta, a híveknek istentiszteletet tartott. Ajkairól elhangzott lelkesítő szavak nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy Bethesda-tava megmozdult s a szerteszét szórt élettelen csontok új életre keltek. Jóakaró támogatását, mint a kerületi gyámintézet elnöke soha meg nem vonta tőlünk. Sokat, nagyon sokat köszönhetünk neki!

Amikor oly váratlanul itthagya a szép munkatért s megtért őseihez, emlékét mi is kegyelettel őrizzük.

Ugyancsak e helyütt adózunk hálás köszönettel Kristóffy Gyula pápai főmérnöknek, ki a szakszerű felülvizsgálatot a templom építése és befejezése alkalmával teljesen díjtalanul végezte.

VII.

Szép, de küzdelemteljes jövő.

Kisded egyházunk rövid három éves fennállása alatt hithűségének, lelkesedésének, áldozatkészségének tagadhatatlanul szép tanujelét adta. Tekintve az eddig elért eredményt, szinte páratlanul áll a gyülekezetek történetében. Rendes körülmények között máshol ily szép mult után, még egy szebb jövőre lehet bátran következtetni.

De egészen másképp áll a dolog nálunk! Igazságtalanok volnánk, ha az eddig elért szép eredményt csupán híveink javára jegyeznők fel. Ismerve a helyi speciális viszonyokat, a hívek anyagi tehetségét, lelkületét hiábavalónak bizonyult volna itt minden lelkesedés, áldozatkészség, ha a nagyközönség részéről közel és távolból, az egyházmegyei, egyházkerületi, egyetemes gyámintézet részéről abban a meleg pártfogásban nem részesültünk volna, melyben eddig részünk volt.

A szép templom gyors felépítésével korántsem szakadt nálunk vége a küzdelemteljes munkának. Ellenkezőleg a templom felépítésével reánk maradt kötelezettségeknek pontos teljesítése újból egy gondteljes, terhes jövő elé állított bennünket. Gondteljes jövő elé annyival is inkább, mert a szentgotthárdi missió egyházban a gyülekezet képe nem csak évről-évre, de bátran mondhatni hónapról-hónapra változik. Öt, hat családot kivéve, többen nem igen vannak, kik állandó tartózkodásra Szentgotthárdhoz vannak kötve. Az első presbyteriumból a fele már hiányzik, részint áthelyezés, részint elköltözés következtében. Az eddigi normális költségvetés is jóval meghaladta a gyülekezet tagjainak anyagi erejét. A templomépítésből kifolyólag a régi adóssággal egyetemben pedig összesen 26.000 korona terhel bennünket. Ami, tekintve

ilyen kis kezdő gyülekezetet, nem kis dolog. Végeredményben a hívek egyházi adója az egyenes állami adó 100%-nak felel meg.

Gondteljes jövő elé nézünk, ha figyelembe vesszük, hogy nekünk a megkezdett uton tovább kell haladnunk. Nem frázis az: „az egyháznak veteményes kertje az iskola“ és ha hivatásának magaslatán áll a hazának. Önérzetes, hithű, egyházunkhoz igaz szeretettel ragaszkodó tagokat, hű fiakat a hazának, csak úgy tudunk nevelni s ezáltal a missiói egyház jövőjét Szentgotthárdon csak úgy vagyunk képesek biztosítani, ha egyszer a templom mellett köszönt bennünket az iskola.

De meg a vallásos, illetőleg az egyházi élet benső-segesebbé tétele, fejlesztése céljából is szükség van a gyülekezetben a lelkész mellett egy tanítónak lelkes munkásságára. Csakis a lelkész és tanító együttes működése képes az egyházban szép és kívánatos eredményeket elérni. Igaz, hogy e tekintetben nagy hálával tartozunk az isteni gondviselésnek és annak az agg férfinak, kinek nevét talán az elsők között kellett volna megemlítenem ez emléksorok keretében, *Luthár Pál* ny. tanítónak. Ez, a földi életet teljes magányban élő, a nap legnagyobb részét Istent dicsőítő himnuszokkal töltő férfit, aggkora dacára is, mindenkor hűséggel enged az egyház hívó szavának s a magyar istentiszteletek alkalmával nagy lelkesedéssel tölti be a kántori tisztet, szeretettel oktatja gyermekeinket Istent dicsérő himnuszokra. Földi jóból, vagyonból nem sok jutott osztályrészül neki, mégis az első volt e kis gyülekezetben, ki mélységes hitének szép tanujelét adta, amennyiben a gyülekezet folyó szükségleteinek fedezésére 1000 koronás alapítványt tett.

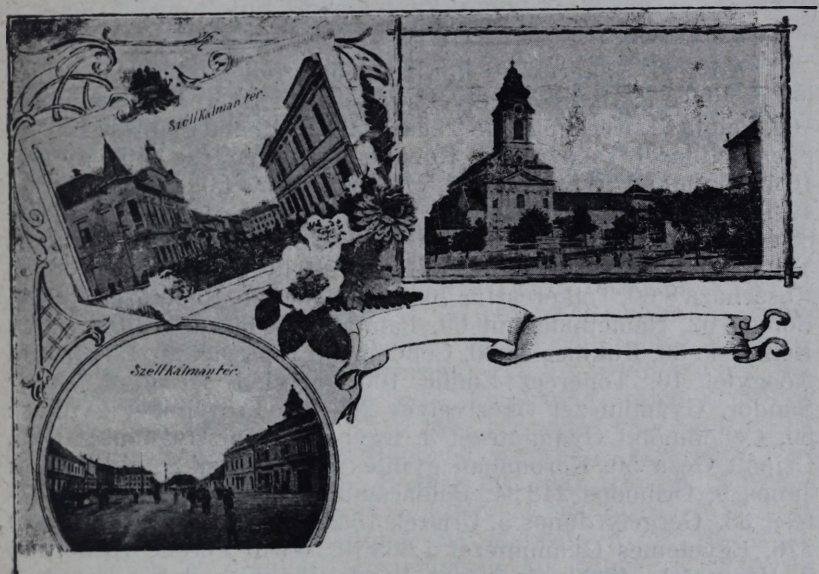
Ugyancsak a folyó szükségletek fedezésére szolgál „Nádassy Kálmán és felesége alapítványa“, mely jelenleg 150 koronát tesz ki.

Bármennyire is azonban egy küzdelemteljes jövő előtt állunk, mi mégsem félünk!

A seregeknek Úra velünk van! Az ő nevében kezdtük el a munkát, az ő nevében folytatjuk azt tovább. Bízunk saját híveink áldozatkészségében, egyházunk iránti szeretetében, ismerőseink, jóakaró barátaink szíves támogatásában, az egyházmegye, egyházkerület és az egyházegyetem további

jóindulatában, mindenekfelett pedig a nagy Isten kegyelmének megsegítő erejében, úgy hogy minden gyengeségünk dacára is a nagy Lutherrel hittel valljuk: *Erős várunk nekünk az Isten*, mert „igaz az Úr minden utában és kegyelmes minden dolgaiban. Közel vagyok az Úr mindenekhez, kik őtet tökéletességgel hívják. Az őtet félőknek akaratjokat teszi, azoknak könyörgésüket meghallgatja és őket megszabadítja. Megőrzi az Úr mindazokat, kik őtet szeretik.“

Szentgotthárd látképe.

VIII.

Adományok, gyűjtések.

(Kivonat a pénztári naplóból.)

1909-ben :

Köszegi Takaréék 20 korona, Körmendi Takaréék 10, Ujtelep gyűjtése 77·10, Ujkörtvélyes gyűjtése 104·10, Ker. Gyámintézet 100, Petőfa 31, Kerkamelléki Takaréék 20, Körmend gyűjtése 155·40, Szentgotthárdi Takaréék 50, Rábakeresztúr gyűjtése 446, egy falu 10·40, Vámban gyűjtés 14·40, Hambek Gyula 50, Czencz József 1, Tomka Károlyné 300, Joszt János 2, Bauer József gyűjtése 88·40, Kukmér, Újfalu gyűjtése 174·60, Szentgotthárdi Általános Takaréék 100, Gesztenyés 21·58, Uraiújfalu 53, Kukmér 38·10, Kosárháza 8·60, Tótkeresztúr 76·90, Rohonc 26, Rábafüzes 532·40, Boba 8·02, Némethidegkút 60, Patafalva 33·60, Soproni Lycium Belmissio 30, Kukmér 48·60, Celldömölki Nőegylet 20, Locsmándi Nőegylet 10, Toperecz Emilia 100, Meszlen, Acsád 2, Dürer Sándor, Gyámintézet Ókörtvélyes 20—20, Freyslinger gyűjtése 80, Celldömölki Gyámintézet 3, Egyházmegyei Gyámintézet 95, Czipott Géza 50, Koronában gyűjtés 8·40, Dürer S. 15, Czipott János 9, Órihodos 248·94, Baldácsy-alap 500, Freyslinger gyűjtése 33, Gergely János 5, Uriszék 15·22, Fischl József (Amerika) 226, Egyetemes Gyámintézet 1.665·19, Wirth Ferenc (Amerika) 5, Hárspaták 49·20, gyűjtés a harmoniumra a dohánygyárban és Szentgotthárdon 197·40 korona.

1910-ben :

Ebenspanger Sándor 4 korona, dr. Erdélyi Jenő 20, Joó Rozália, Kósik Péter 10—10, Bedics Ferencné 50, Knausz József 5, Lang Teréz 40, Simon István 10, Vönöczki egyház 3, Perner Terézia 2, Borostyánkő 50·30, dr. Schneller Aurél 70, Klein, Mayer, Czencz, Réger, Perhács, Szép, dr. König 30, Koller Mária 5, Müller János 7, Bründl Lilly 2, Granitz Actiengesellschaft (Luthár) 50, Cementfabrik Beom (Lipkau) 10, Bodnár és T. Budapest 5, Balog Lánphitton 100, Ókörtvélyes 50, Neubauer János (Körmend) 10, Ernst Sámuel 50, özv. Dervaricsné 10, Orbán Rozália 5, dr. Varga Gábor 100, Szulcz Jetti 10, Graf

János (Rábabafüzes) gyűjtése 483, Weber Teréz 2, sürgönygyűjtésből 4·30, Müller Ede (Rábabafüzes) gyűjtése 42, Egyházmegyei Gyámintézet 105, Steiner János (Ujtelep) 20, Ernst Pável (Bécs) 15, Szimmeister 10, Jud János (Amerika) gyűjtése 50, Hülle Katalin 100, id. Reischl Gyula 50, Kósik Péterné —40, Baksa Sándorné —20, dr. Lipp Ferenc 100, Müller Ede és Tausz József gyűjtése 128·97, Lábits Ferenc 5, Baldácsy segély 400, Alsórónök 30, Sopron-Kőhid 4·06, Morvay Károly 5, pilisi egyház 2, Resiczabánya 2, Zólyom 2, Kucura 5, Nagygeresd 5, Tótkomló 2, Győr 20, Fábry Pálné 20, Vasdobra 15·34, Nagyikinda 1, Szarvas 5, Misésd 3, Lébeny 26·90, Pápaacsád, 8·18, Besztercebánya 5, Kis Rozália 5, Zsebeháza 3·52, Öszkü 2, Tiszaföldvár 5, Gecse 7·38, Franzfeld 5, Rosenberger Gyula 6, Kovács N. 2, Magyarjurab 6, Runkin 2, Medgyesegyháza 1, Gálos 27, Bóder József 8, Paul Mária 4, Jud Terézia 4, ifj. Simon Ferenc 10, Kerecsényi György 10, Bánfi Éva és Julia 20, Orbán Rozália 4, Friedler József 2, Rákoskeresztúr 2, Kern Péter 5, Spirk János 5, Luthár Pál 80, Galsa 3, Homokbödöge 2, Pozsonyszentgyörgy 5, Batizfalva 4, Kassa 10, Eisenstein Ignác 1, Schuch Cecília 10, Nagyszokoly 2, Küplén Sándor 25, Nagylevárd 6, Péterhegy 200, Császár Ferenc 10, Malasits Kálmán 7·25, Nádassy Kálmáné 50, Zakocs Péter 50, Veperd 6, Óragyár 50, Martonháza 1, Kukmér 411·92, soproni főgimn. 49·80, Pécs —20, Pápa 54, Pápaacsád 6, Czipott Ilona gyűjtése 101·90, Spizák Károly gyűjtése 13, Pinkafő 20, Vasdobra 123·74, Radafalva 95·40, Felsőlövő 6, Phol E. 5, From R. (Wien) 50, Raich u. Co, Zankl A. 10—10, Vasdobra 31·63, Eckert A. 5, Frank Söhne 10, Buratis Testv. 3, Tausz József (Amerika) gyűjtés 48·98, Wiener Mór 5, Orbán Rozália 6, új évi üdv. megváltás címén 7, Rónök gyűjtése 131·80, Ascher B. 5, özv. Tomka Károlyné 26·18, Springer Mór 5, Kirnbauer Hugó 50, Frankl S., Löwinger, Turnovszky, Fischer Mór 5—5, J. Sorg 20, Putz Irma 6, Schmied L. 2, Deutsch J. 20, Korein V. 5, Eisler M. 10, Rogán P. 4, Trau Georg 20, Meller 10, Schlaha J. 20, Malasits K. 5, Heckt A. 1, Fischer N. 2, óragyári táncmulatság 40, Mayer K. 2·40, dr. Krenner J. 5, Szili D. 1, Kozó Márton 20, Gotthárdi Takarékszövetkezet 100, Atheneum 10, egy asszony 10, Müller Ede (Amerika) 10, dr. Balla János 3, Actiengesellschaft (Wien) 10, Wohanka (Budapest) 10, Peirl L. 15, Pozmanszky 20, Andréé (Wien) 5, Schmickl Chemintz 11·75, Pohl E. 20, Böller 30, Gaál 5, Lenhardt 6, Kron (Graz) 25, Schiff (Budapest) 10, Schram Kristóf 10, Sopper 10, Valf Magdeburg 35·25, Weisenegger Wildon 50, Grünhut 5, Általános Takarékszövetkezet (Szentgotthárd) 100, Brünfurt 6, Klinberger V. 5, Wiesler 3, Kúno Aüssing 20, J. Weiss 5, Sima Eck 5, C. Brandtner (Graz) 20, C. Walzer Cilli 10, P. Hütig 2, Frankl 10, Caszel (Leobensdorf) 10, Handelsactien (Wien) 10, A. Tlackner 10, L. Wallenba 3, Heigel 5, Kraus és Kern 10 korona.

1911-ben :

Kirnbauer Lajos gyűjtése 100 korona, Gilli Teréz 4, Neubauer János 3, Kálmán Kálmán 4, Órimagyarósd 3, Raiber Gézáné 5. Felsőszakony 16'60, Gyámintézettől 400, Szentgotthárdi Takaréék 100, Általános Takaréék 100, Cservenka község 5, dobsinai gyülekezet 20, Lapincsvölgyi Takaréék 20, győrszemerei gyülekezet 2, Acsádi Hitelszövetkezet 5, Tóth Teréz 2, nagyjészeni gyülekezet 5, Lénhárd Teréz 5, Szepesszombati Takaréék 5, Fancsal község 2, Kurcz Károly 10, Marx János 20, Koller János 4, Kozó Ignác 10. Ebenspanger Gyula gyűjtése 52'60, Gilli Ferenc gyűjtése 250, Leyrer Károlyné 30, Kroboth Cecília 5, Gaál József gyűjtése : Körmenten 130, Szombathelyen 50, Sárváron 50, Nagysimonyi 50, Paul Cecília 5, Paul Ferenc 10, Oswald János 10, Marx János 3, Gaál József gyűjtése : Czeldömölkön 50, Sopronban 50, Tausz József (Amerika) 53'50, Gaál József 100, Amerikában gyűjtés 810'70, März Viktor 2, März Alice 2, Zetl Cecília 2, Paul Mária 2, Baumgartner Teréz 2, Bóder Károly 2, Bóder Krisztina 1. Gaál Erzsébet 2, Berke Irén 5, Ferdinándy Gizus 2, Hettlinger Gyula 5, Hettlinger Gusztáv 5, Kósik Péter 1, Luthár Jenő 5, Ferdinándy Aladárné 10, Feicht Teréz 5, Zsupanek Ádám 4, Zsupanek Lina 10, Gaál gyűjtése : Pápán 50, Budapesten 30, Bauer Dóra 3. Pető Sándor 1, Joszt József gyűjtése 65, ókörtyvélyesi gyülekezet 40, Kren Péter 10, Mayer János 10, Gráf Julia 5, Martinek Ferenc 5, Joszt János 25, Kiss Imre 50, nyitrai gyülekezet 2. Orbán Rozália 5, Kurz leányok 1, a vasi felső ev. egyház tanítóegyesülete 19'12, Meixner Gyűjtéséből 75'67, Kurz József hagyatéka 70'92, Löfflerné és Kurzné gyűjtése 116'80, Löffler Mátyás és családja 20, Czipott János 20, Dancsecs János 50, Krieglér József 5, Dunst Ferenc 5, Hambeck Gyula 50, gyűjtés az alakónél 60, Lábits Alajos 4, Meixner gyűjtése : Felsőőrben 60. Felsőlövön 60, Torda Lajos 47, zalaistvándi gyülekezet 2, amerikai Wiener Bankverein 45'70, Putz János 50, Meixner gyűjtése : Pinkafőről 60, Városszalónak 60. Meixner gyűjtése 76'79, Pável Ernő gyűjtése 30, Theol. Gyámintézet adománya 8'63. Fischl Julia 2, Schwartzl Pál 10, Meixner gyűjtése : véperdi gyülekezet 100, Meixner gyűjtése 109'14, Korntheuer Mátyás 30, Diósgyőri ev. Gyámintézet 2, Dingesz Mihály 2, Pozsonyi Gyámintézet 20, Pável Ernő gyűjtése 23'50, Meixner gyűjtése : Gálos 100, Küplen Anna 10, Küplen György 10, Soproni Gyámintézet 40, Meixner gyűjtése : Pozsony 100, Modori gyűjtése 100. Gilli József gyűjtése 300, alsórónöki járulék 30, Dingesz Mihály 2, Orbán Ignác 50, alsórónöki asszony 20, Orbán Rozália 10, Saád Henrik 10, szentgotthárdi gyűjtés 423'40, Nagy Lajos 25. Meixner 100, Pável János 30, dr. Gruber Sándor 5, Porlic Ö. 2. Meixner gyűjtése 80'32, dr. Pösch 2, Klein Ferenc 2, Baldácsyalap 300, Kerületi Gyámintézet 100, N. N. —40, Leyrer Károly 50, szilsárkányi gyülekezet 2, Porlitz Ödön 2, Kurz Samu 50. Bayer Jenő 2, Spirk János 5, Kukmér gyűjtése 270'90, Dingesz

Mihály 2, Kukmér gyűjtése 138'90, Günsberger Izidor 100, Usz Gábor 5, Kirnbauer Lajos gyűjtése 87, Tex Ferenc 1, Schrampf Emil 1, Pámer Mária 1, Kolossa Imre 5, Meixner gyűjtése: Lengyel 100, Szentlőrinc 100, Goldschmidt Ferenc 5, Vári József 4, Judt Ferenc 4, Véber Teréz 2, Tóth Sámuel 1, szombathelyi ev. gyülekezet 10, Wellisch Béla 20, Antonvác 3, Koch Cicilia 50, Kollár Elek 4, özv. Hetényi Lajosné 2, Dervarits Ferenc és családja 5, Németh Lina 5, Ókörtvélyes gyűjtése 224'60, Császár János 10, Sándor Béla 2. dr. König Sándor 1, iskolás gyerekek filléres gyűjtése 3, Kőszegi Takarékpénztár 25 korona.

1912-ben :

Pusztai Istvánné 10 korona, Pável János 20, Zakots Péter 20, Zrim Ádám 15, Pacher Gyula 5, Széll Kálmán 100, Véssey Sándor 100, Orbán Rozália 2, Mathesz András 5, Löffler Mátyásné gyűjtése 14'80, Kollár Elek gyűjtése 35'92, Gilli József gyűjtése 100, özv. Lakati Vilmosné gyűjtése 24, Khon Fülöp 50, Szalay László 6, Meixner gyűjtése: Budapesten 200, nagybörzsönyi gyülekezet 3, dr. Simkó Gyula 5, Rókus 4, Neubauer Franciska gyűjtése 8'68, Klein Ignác gyűjtése 112, Dingesz Mihály 2, Kern Gusztáv 4, Einfell Károly 2, Hoffmann János 2, Gaál Teréz 1, Benedek Ida 1, Scharl Anna 3, Schwarz Ferenc 10, Kern Gusztáv 2, Ziegler János 7, Knausz György 1, Kirnbauer Lajos gyűjtése 120, szentgotthárdi iparos ifjak 36, Marx János gyűjtése 66'44, Szulczer Ferenc és Paul Ferenc gyűjtése 103'90. Szentgotthárdi Takaréka 100, Általános Takaréka 100, Meixner gyűjtése: Cservenka község 100, Bácsfeketehegy 100, Petrőcz 100, Ujvidék 100, Budapest székesfőváros pénztára 50, Gyuráki Józsefné 2, egy szentgotthárdi hölgy 50, Schwarzl Pál 5, Fischl András 3, Piv József 2, Kerkamelléki Takarékpénztár 20, Kriza Ferenc 10, Horváth Lajos 2, Dremmer Mariska 2, Klein Ignác gyűjtése 12'80 és 100, Porlitz Ödön 3, Lang Józsefné 20, Szász Dénes 6, népiskola filléres gyűjtése 4, tanoncok gyűjtése 2, Jud Anna 2, Graf Mihály 5, Boder Mihály 2, Ebenspanger Gusztáv 20, Salamon Gyula 10, Dingesz Mihály 2, Pummer János 4, Horváth Lajosné 6, Stefanics Jánosné 6, Löffler Czilli 3, Düh János 10, Simon Ferenc és családja 15, Koller Mária 5, Czipott Árpád 10, Czipott Miklós 10, Pável Ernő 10, Magyar Terézia 20, Meixner gyűjtése: Ferenchalom 100, Békéscsaba 100, Amerikából 53'46, Platz Béla 20, Kiss Antal 10, Kirnbauer Lajos gyűjtése 90, Risz Gottlieb 10, Pacher Gyula 500, Kósik Péter 10, Lapincsvölgyi Takarékpénztár 10, Steiner Ferenc 4, Dunst Julia 1, özv. Jannes Ottilia 3.431, özv. Desits Gyuláné 4.200 (orgonára), N. N. Szentgotthárdról 100, Kurz Ferencné gyűjtése 86'72, gyűjtés a Koronában 12'80, templomnál gyűjtés 18'59, Ebenspanger Gyula 20, Dingesz Mihály 2, Ferdinándy Elemér 10, Berke Emil 10, Meixner Pál 1, Hutter Sándor 1, Németh Teréz 6, Schwarzl Pál 5, Kurz Ferencné 5, Somlyó-

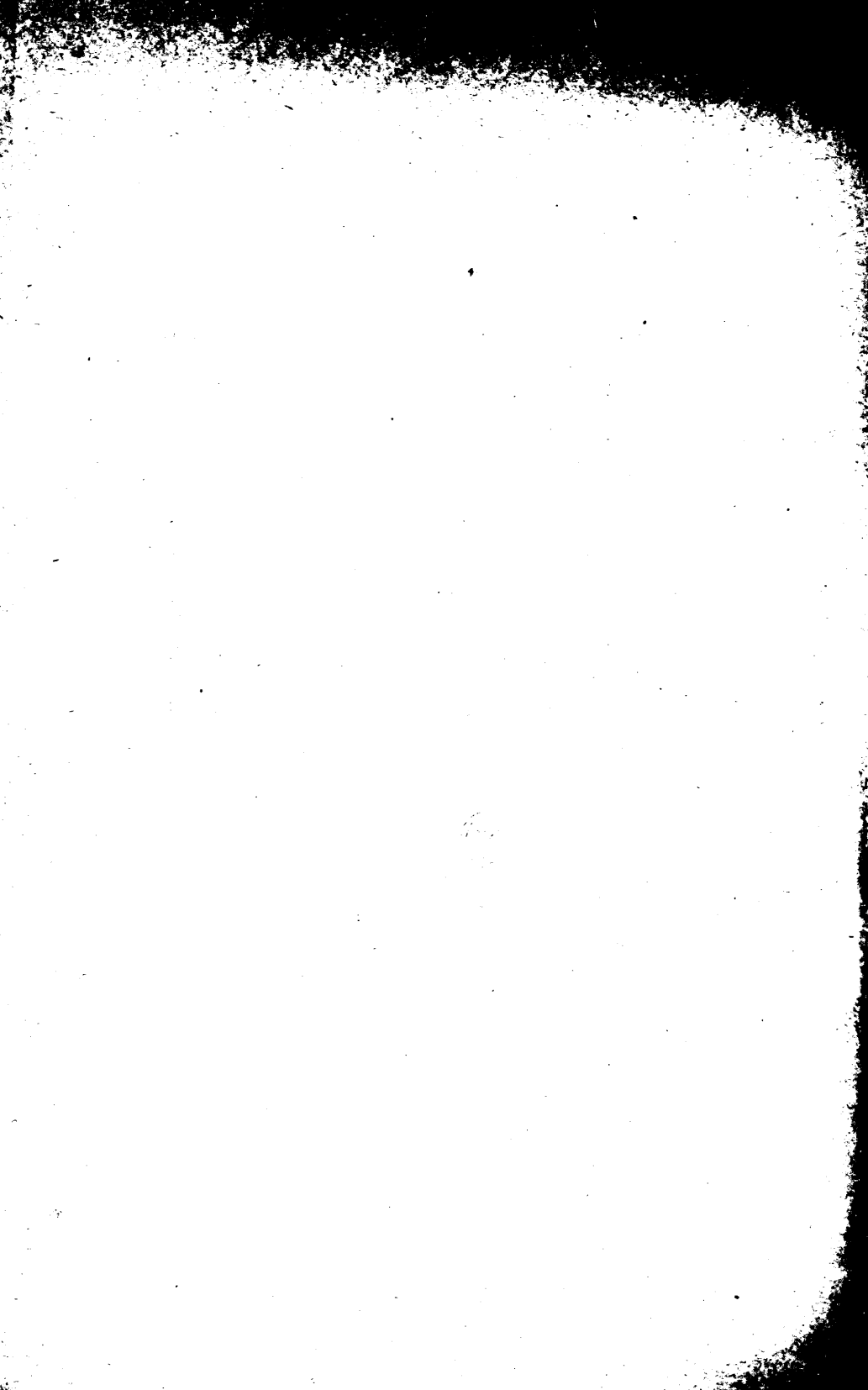
szöllősi Gyámintézet 3, Tremmel Antalné 2, Malasits Mária 20, Münsteri Nőegylet 93'60, Leirer Gizella 3, Orbán Rozália 2, Tolvay Rozália 1, Marik és Társa 10, Koltay Pál 100, Ókörtyvényesi Gyámintézet 40, Schwarzl Pál gyűjtése 5'20, Krobot Czecilia 5, Jud János 2, Kurz Terézia 10, Gaál Ferenc gyűjtése 210'38, Szabó István 20, Egyházmegyei Gyámintézet 85, Haftl Testvérek 25, Marx József 3, Deutsch-ungarischer Boote 100, Dingesz Mihály 2, Szombathelyi Gyámintézet 4, Frim Zsigmond 20, Gusztáv Adadolf-egylet 351, Schmiszek Karolina 10, Jud János és Julia 4, egy Amerikába menő 5, egy özvegy 10, Martin Józsefné 10, Freizlinger Károly gyűjtése 5, Bödecs Ádám 10, Pável Vince 20, Horváth József 10, Dingesz Mihály 2, Fink Rezső 50, özv. König Mihályné 50, Podecz N. 50, Vértessándor 10, Szinics János 20, Joszt János 25, Decker János (Amerika) gyűjtése 212, dr. Kazay László 20, Morvay Ferenc 5, Lang Mórné az izraelita nőegylet pénztárából 20, Gaálné 10, Hauser Cilli 10, Matus Istvánné 5, Fischl Gyula gyűjtése 85'40, Horváth Izabella 10, Putz János 200, Leitner Endre 20, N. N. 100, Kurz Samu 50, Czipott Árpád 30, Donner Géza 10, Pápai gyűl. 10, Orbán Sándor 5, Kühár József 30, Graf János 6, Decker András 2, özv. Polster Jánosné 5, Vágod gyűjtése 22, Kurcz Károly 10, Schrei Emilia 6, Dingesz Mihály 2, Kósik Péterné 2, Lábits Alajosné 5, 5 konfirmandus adománya 5, Pollák Julia 25'84, Reich Erzsébet 5, tóthpelsőci ev. egyház adománya 5, ifj. Kranyecz György 6, N. N. 2, Kren Péterné 10, meszlényi gyülekezet 3, Simon István 20, Lang Elvira és Mici 10, Gröller Ferenc és neje 10, Deutsch Mária 5, Pethő Gábor 1, Hány Sándor 2, Németh Mihály és neje 100, Fischl János (Amerika) 30, Jost János és Dex János 10—10, Kolossa Lilli 4, Pacher Gyula 3 és Hauser Angella (Amerika) 5 korana.

TARTALOM:

	Oldal
I. Tomka Károly	5
II. Tomka szellemében tovább	10
III. A kezdet nehézségei	13
IV. Örömteli ősz, szomorú tavasz	18
V. Csüggedést nem ismerő munka	24
VI. 1912. október 20.	33
VII. Szép, de küzdelemteljes jövő	54
VIII. Adományok, gyűjtések	58

A „Protestáns Család és Iskola“

I. évfolyama:

Kiadja Wellisch Béla Szentgotthárd.

1. Pósa Lajos: Arany liget. (Versek.)
2. Dr. Dingha Béla: Hol volt, hol nem volt ...
(Mesék.)
3. Albert József: Túl az óperencián. (Mesék.)
4. Hamvas József: Mesés történetek. (Ifjusági
elbeszélések.)
5. Borsos István: A gályarabok története. (Egy-
háztörténeti munka.)
6. Dr. Masznyik Endre: Képek az ókori keresz-
tyén egyház történetéből.
7. Gyurátz Ferenc: Hősök kora.
8. Gagyhy Dénes: Mária nővér. (Kisregény.)
9. Babay Kálmán: Nádfödeles házak alatt. (Falusi
történetek.)
10. Stráner Vilmos: A biblia az élet könyve.
(Ismeretterjesztő.)
11. Farkas Mihályné: Történetek az életből. (El-
beszélések érettebb ifjúságnak és felnőtteknek.)
12. Kapi Béla: Boldogság könyve. (Jellemképző
munka.)

1 példány ára vászonkötésben 1 kor. 20 fill., díszkötésben 1 kor. 80 fill.

